

Tartalomjegyzék

1	BEVEZETÉS	2
2	FELADATOK	3
2.1	Lebegőpontos számok	3
2.2	Normák, kondíciós számok	5
2.3	Lineáris egyenletrendszerek megoldása, mátrixok felbontása	8
2.4	Legkisebb négyzetek módszere	11
2.5	Sajátérték feladatok	13
2.6	Lagrange interpoláció	16
2.7	Hermite interpoláció, spline-interpoláció	18
2.8	Nemlineáris egyenletek és egyenletrendszerek	20
2.9	Közelítő integrálás	22
3	MEGOLDÁSOK	23
3.1	Lebegőpontos számok	23
3.2	Normák, kondíciós számok	29
3.3	Lineáris egyenletrendszerek megoldása, mátrixok felbontása	36
3.4	Legkisebb négyzetek módszere	51
3.5	Sajátérték feladatok	56
3.6	Lagrange interpoláció	66
3.7	Hermite interpoláció, spline-interpoláció	72
3.8	Nemlineáris egyenletek és egyenletrendszerek	78
3.9	Közelítő integrálás	84
4	BEFEJEZÉS	96
5	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	97
6	IRODALOMJEGYZÉK	98

1 BEVEZETÉS

Ezt a feladatgyűjteményt a Debreceni Egyetem három Gazdaságinformatikus szakos hallgatója (Potyók Nikolett, Lehóczky Bence, Jobbágy Dávid) állította össze, Dr. Baran Ágnes témavezető, és Kézi Csaba Gábor konzulens segítségével. Célunk az volt, hogy a jelenleg folyó előadás anyagához bőséges, és lehetőségeinkhez képest megfelelő szakmai színvonalú feladatgyűjteményt adjunk hallgatótársaink kezébe.

Ez a példatár főként azoknak a gazdaságinformatikus hallgatóknak készült, akiknek szüksége van további gyakorlásra a gyakorlati órákon kívül, hogy elsajátítsák a numerikus matematika tantárgy feladatainak megoldását, illetve nagy segítséget nyújthat a vizsgákra való felkészülésben. Külön témakörbe szedtük a hasonló feladattípusokat, amikhez nem csak a végeredményt, hanem útmutatást is közöltünk a Megoldások című részben a könnyebb megértés érdekében.

Reméljük, hogy ez a példatár és feladatgyűjtemény hasznosan fogja szolgálni a Debreceni Egyetem gazdaságinformatikus-képzés célkitűzéseit, valamint a hallgatók órákra való felkészülését.

2 FELADATOK

2.1 Lebegőpontos számok

1. Adott a, t, k_+, k_- számábrázolási jellemzők esetén írjuk fel a legnagyobb ábrázolható lebegőpontos számot (M_∞), a legkisebb pozitív ábrázolható számot (ε_0), illetve az 1 jobb- és baloldali szomszédját!
2. Adott a, t, k_- és k_+ számábrázolási jellemzők mellett hány darab pozitív lebegőpontos szám írható fel?
3. $a = 2, t = 4$ esetén írjuk fel az alábbi számok lebegőpontos alakját!

$$\frac{3}{16}, \quad -\frac{11}{4}, \quad 3, 25, \quad \frac{5}{8}, \quad \frac{15}{128}.$$

4. $a = 2, \quad t = 4, \quad k_- = -3, \quad k_+ = 3$ esetén írjuk fel az alábbi számokhoz rendelt lebegőpontos számot szabályos kerekítés, ill. levágás esetén!

$$\frac{1}{3}, \quad \frac{1}{27}, \quad e.$$

5. $a = 2, \quad t = 4, \quad k_- = -3, \quad k_+ = 2$ esetén ábrázoljuk számegyenesen az összes pozitív lebegőpontos számot!
6. Legyen $k_+ > t$. Melyik a legkisebb természetes szám, amely nem lebegőpontos?
7. Legyen $a = 2, \quad t = 4, \quad k_- = -4, \quad k_+ = 4$. Keressünk olyan $x, y > 0$ lebegőpontos számokat, melyekre:
  - (a) $x \neq y$ és $fl(x - y) = 0$
  - (b) $fl(x + y) = x$
  - (c) $x + y \in [-M_\infty, M_\infty]$, de $x + y$ nem lebegőpontos szám!

8. Legyen $t < k_+$, $s \in (0, 1)$ lebegőpontos szám és

$$A = \begin{pmatrix} 1 & s \\ 1 & 1 \end{pmatrix}.$$

Lehet-e túlsordulás, ha $\frac{1}{\det A}$ értékét számítógéppel számítjuk ki?

P1. Határozza meg számítógépén ε_1 értékét!

P2. Az alábbi algoritmus elméletileg minden $x \geq 0$ esetén az x eredeti értékét adja vissza. Vizsgálja meg mi történik a gyakorlatban, ha az algoritmust $x = 1000, x = 100$ kezdőértékkel futtatja! Mi az oka a tapasztalt jelenségnek?

```
for i = 1 : 60
    x = sqrt(x)
end
for i = 1 : 60
    x = x^2
end
```

P3. Tekintsük az alábbi azonosságot(ahol $x \neq 0$)!

$$\left(\frac{1}{10} + 1\right) \cdot x^2 - x^2 = 0, 1$$

Az $x = 1, \dots, 100$ értékekre számítógépén tesztelje a fenti egyenlőség teljesülését!

P4. Ismert, hogy $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{e^x - 1}{x} = 1$. Számítsa ki az $\frac{e^x - 1}{x}$ hányados értékét egyre csökkenő x értékek esetén!

P5. Legyen $x = \frac{1}{3}$. Ciklusban futtassuk le néhányszor az $x = 4x - 1$ utasítást, ami elméletileg az $x = \frac{1}{3}$ értéket adja vissza. Mit tapasztalunk a gyakorlatban?

2.2 Normák, kondíciós számok

1. Mutassa meg, hogy a lineáris normált tér bármely x, y elemére

$$| \|x\| - \|y\| | \leq \|x - y\|$$

teljesül!

2. $\|A\|_1 = ?$, $\|A\|_\infty = ?$, $\|A\|_2 = ?$

$$A = \begin{pmatrix} -1 & 2 \\ 3 & -2 \end{pmatrix}$$

3. Az alábbi A mátrix esetén $\|A\|_1 = ?$, $\|A\|_\infty = ?$ Adjon meg egy-egy olyan $x \neq 0$ vektort, mellyel $\|Ax\|_1 = \|A\|_1 \cdot \|x\|_1$, illetve $\|Ax\|_\infty = \|A\|_\infty \cdot \|x\|_\infty$ teljesül!

(a)

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 \\ 2 & -5 & 9 \\ -1 & 2 & 8 \end{pmatrix}$$

(b)

$$A = \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 \\ 0 & -5 & 2 \\ -3 & 3 & -4 \end{pmatrix}$$

4. Bizonyítsa be, hogy az egységmátrix normája 1 minden indukált mátrixnormában!
5. Bizonyítsa be, hogy vektornorma által indukált mátrixnormában

$$\|AB\| \leq \|A\| \cdot \|B\|$$

teljesül minden $A, B \in \mathbb{R}^{n \times n}$ esetén.

6. Legyen $n > 1$ és tekintsük $\mathbb{R}^{n \times n}$ -en az ún. Frobenius normát:

$$\|A\|_F = \left(\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij}^2 \right)^{1/2}, \quad A \in \mathbb{R}^{n \times n}$$

Származtatható-e ez a mátrixnorma valamilyen vektornormából?

7. Legyen $A = (a_{ij}) \in \mathbb{R}^{n \times n}$. Mutassa meg, hogy

$$\|A\| = \max_{i,j} |a_{ij}|$$

normát definiál $\mathbb{R}^{n \times n}$ -en! Lehet-e ez a norma vektornorma által indukált?

8. Legyen λ az $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ mátrix egy tetszőleges sajátértéke. Bizonyítsa be, hogy

$$|\lambda| \leq \|A\|$$

teljesül minden indukált mátrixnorma esetén!

9. Számítsa ki $\text{cond}_\infty(A)$ -t az alábbi mátrixok esetén!

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 4 & -2 \end{pmatrix} \quad A = \begin{pmatrix} 2 & -1 \\ 1 & a \end{pmatrix}, (a \in \mathbb{R}) \quad A = \begin{pmatrix} 3 & -1 & 2 \\ 1 & -3 & -4 \\ 2 & 2 & 5 \end{pmatrix}$$

10. Oldja meg az alábbi egyenletrendszereket, hasonlítsa össze a megoldásokat!

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1,0001 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 \\ 2 \end{pmatrix}, \quad \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1,0001 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 \\ 2,0001 \end{pmatrix}$$

11. Jelölje $\lambda_{\max}$, ill. $\lambda_{\min}$ az A abszolút értékben legnagyobb, ill. legkisebb sajátértékét. Bizonyítsa be, hogy

$$\left| \frac{\lambda_{\max}}{\lambda_{\min}} \right| \leq \text{cond}(A).$$

12. Oldja meg az $Ax = b$ lineáris egyenletrendszert, ha

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 0,99 \\ 0,99 & 0,98 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 1,99 \\ 1,97 \end{pmatrix}.$$

Tegyük fel, hogy b helyett $b + \delta b$ ismert,

$$b + \delta b = \begin{pmatrix} 1,98 \\ 1,98 \end{pmatrix}.$$

Oldja meg az $A(x + \delta x) = b + \delta b$ lineáris egyenletrendszert! Számítsa ki a $\frac{\|\delta x\|_\infty}{\|x\|_\infty}$, $\frac{\|\delta b\|_\infty}{\|b\|_\infty}$ relatív hibákat!

13. Legyen

$$A = A(s) = \frac{1}{s} \begin{pmatrix} 1 + s^2 & 1 - s^2 \\ 1 - s^2 & 1 + s^2 \end{pmatrix}, \quad s \in (0, 1).$$

Határozza meg az $\|A\|_\infty$ és $\text{cond}_\infty(A)$ értékeket!

14. Legyen $A = A(s)$ az előző feladatban definiált mátrix. Oldja meg az $Ax = b$ lineáris egyenletrendszert, ahol $b = (1, 1)^T$, majd oldja meg az egyenletrendszert akkor is, ha a b vektor $\delta b = (\varepsilon, -\varepsilon)^T$ (ahol $\varepsilon > 0$) hibával terheltén adott. Számítsa ki a megoldás relatív hibáját (maximum-normában)!

15. Legyen $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ reguláris mátrix, $0 \neq c \in \mathbb{R}$. $\text{cond}(cA) = ?$

2.3 Lineáris egyenletrendszerek megoldása, mátrixok felbontása

1. Határozza meg az alábbi mátrixok inverzét Gauss-Jordan eliminációval!

$$A = \begin{pmatrix} 2 & 2 & 3 \\ 1 & -1 & 0 \\ -1 & 2 & 1 \end{pmatrix}; \quad B = \begin{pmatrix} 3 & -1 & 2 \\ 1 & -3 & -4 \\ 2 & 2 & 5 \end{pmatrix};$$

$$C = \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 \\ 1 & 0 & 3 \\ -1 & 2 & -3 \end{pmatrix}; \quad D = \begin{pmatrix} -1 & 2 & 1 \\ 2 & -3 & 1 \\ 1 & 1 & 2 \end{pmatrix}.$$

2. Oldja meg LU-felbontással az $Ax = b$ egyenletrendszert! Határozza meg az A mátrix determinánsát!

$$A = \begin{pmatrix} -2 & -1 & 4 \\ 2 & 3 & -1 \\ -4 & -10 & -5 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 3 \\ 1 \\ -12 \end{pmatrix};$$

$$B = \begin{pmatrix} -4 & -4 & 2 \\ -2 & -7 & 3 \\ 2 & 12 & -5 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} -2 \\ 6 \\ 13 \end{pmatrix};$$

$$C = \begin{pmatrix} -3 & -2 & 2 & 1 \\ 9 & 5 & -4 & 1 \\ -6 & -9 & 16 & 17 \\ 3 & 4 & -8 & -5 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} -13 \\ 42 \\ -25 \\ 19 \end{pmatrix};$$

$$D = \begin{pmatrix} 2 & 2 & 0 \\ -4 & -5 & -3 \\ -2 & -5 & a-6 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 4 \\ -3 \\ 5-2a \end{pmatrix}; \quad (a \in \mathbb{R})$$

$$E = \begin{pmatrix} -2 & 2 & 1 \\ 6 & -3 & -4 \\ -4 & 1 & 1 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 0 \\ -8 \\ 4 \end{pmatrix};$$

$$F = \begin{pmatrix} 2 & -4 & 2 \\ -4 & 6 & -1 \\ 1 & 0 & -2 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} -2 \\ 5 \\ 0 \end{pmatrix};$$

$$G = \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 & -2 \\ 2 & -4 & -1 & 1 \\ -4 & 8 & 6 & -3 \\ -6 & 3 & 8 & -3 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 5 \\ 1 \\ 3 \\ 16 \end{pmatrix};$$

$$H = \begin{pmatrix} -1 & 2 & 4 & -3 \\ 2 & -6 & -5 & 3 \\ -4 & 18 & 3 & 2 \\ -3 & 8 & 7 & -2 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 21 \\ -41 \\ 83 \\ 52 \end{pmatrix};$$

$$I = \begin{pmatrix} -2 & 2 & 4 & -2 \\ 1 & -5 & 6 & -3 \\ -4 & 5 & 8 & -5 \\ 2 & 6 & -22 & 15 \end{pmatrix}, \quad b = \begin{pmatrix} 14 \\ -15 \\ 34 \\ -8 \end{pmatrix}.$$

3. Határozza meg az alábbi mátrixok PLU felbontását! Számítsa ki a mátrixok determinánsát!

$$A = \begin{pmatrix} 0 & 1 & -2 & 4 \\ 1 & -3 & 0 & 2 \\ 4 & 2 & -28 & 1 \\ -1 & 0 & 1 & 1 \end{pmatrix}; \quad B = \begin{pmatrix} 1 & 2 & -2 & 1 \\ -2 & -4 & 1 & 1 \\ 3 & 6 & 3 & 5 \\ -1 & -1 & 4 & 1 \end{pmatrix};$$

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 0 & -1 & 2 \\ 1 & -1 & 3 & 1 \\ 0 & 3 & -24 & 1 \\ -2 & 1 & 2 & 2 \end{pmatrix}; \quad D = \begin{pmatrix} 2 & -2 & 1 & 0 \\ 1 & -1 & 3 & 2 \\ -2 & 3 & 5 & 1 \\ 4 & -3 & 3 & 2 \end{pmatrix};$$

$$E = \begin{pmatrix} -1 & -2 & 0 & 1 \\ 2 & 4 & 0 & 1 \\ 1 & 3 & 1 & 4 \\ 3 & 8 & 2 & -2 \end{pmatrix}; \quad F = \begin{pmatrix} 2 & -4 & 6 & 2 \\ -2 & 4 & 1 & 3 \\ 1 & -2 & 3 & 5 \\ 1 & -2 & 5 & 4 \end{pmatrix}.$$

4. Vizsgálja meg mi történik, ha egy $A = (a_{ij})_{i,j=1}^n$ mátrixot balról, ill. jobbról megszorunk egy

$$D = \begin{pmatrix} d_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & d_2 & \dots & 0 \\ \vdots & & & \\ 0 & 0 & \dots & d_n \end{pmatrix}$$

diagonális mátrixszal!

5. Határozza meg az alábbi mátrixok LDL^T -felbontását!

$$A = \begin{pmatrix} 4 & -8 & 2 \\ -8 & 12 & 0 \\ 2 & 0 & -5 \end{pmatrix}; \quad B = \begin{pmatrix} -1 & 3 & -2 \\ 3 & -7 & 4 \\ -2 & 4 & -4 \end{pmatrix};$$

$$C = \begin{pmatrix} 1 & -3 & 2 \\ -3 & 11 & -2 \\ 2 & -2 & 9 \end{pmatrix}; \quad D = \begin{pmatrix} -1 & 1 & -2 & -1 \\ 1 & 1 & -2 & 7 \\ -2 & -2 & 1 & -8 \\ -1 & 7 & -8 & 6 \end{pmatrix}.$$

6. Határozza meg az alábbi mátrixok Cholesky-felbontását! Számítsa ki a mátrixok determinánsát!

$$A = \begin{pmatrix} 9 & -3 & -6 \\ -3 & 5 & 4 \\ -6 & 4 & 6 \end{pmatrix}; \quad B = \begin{pmatrix} 3 & -9 & 9 \\ -9 & 29 & -31 \\ 9 & -31 & 37 \end{pmatrix};$$

$$C = \begin{pmatrix} 2 & -4 & 6 \\ -4 & 9 & -13 \\ 6 & -13 & 21 \end{pmatrix}; \quad D = \begin{pmatrix} 9 & -3 & 9 \\ -3 & 17 & -7 \\ 9 & -7 & 10 \end{pmatrix};$$

$$E = \begin{pmatrix} 16 & -8 & 12 & -4 \\ -8 & 13 & -3 & 2 \\ 12 & -3 & 14 & -11 \\ -4 & 2 & -11 & 21 \end{pmatrix}; \quad F = \begin{pmatrix} 4 & -4 & -2 \\ -4 & 5 & 5 \\ -2 & 5 & a^2 + 10 \end{pmatrix} \quad (a \in \mathbb{R}).$$

P1. Főelem választás nélküli Gauss-eliminációval oldja meg az alábbi egyenletrendszereket! Határozza meg az egzakt megoldást is és magyarázza meg a tapasztalt jelenséget!

$$\begin{pmatrix} 10^{-17} & 1 \\ 1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \end{pmatrix} \quad \text{és} \quad \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 10^{-17} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2 \\ 1 \end{pmatrix}$$

2.4 Legkisebb négyzetek módszere

1. Határozzuk meg az alábbi adatokat négyzetesen legjobban közelítő egyenes egyenletét!

$$\begin{array}{ll}
 (a) \quad \begin{array}{c|c|c|c|c} t_i & -1 & 0 & 1 & 2 \\ \hline f_i & -1 & -\frac{1}{2} & \frac{1}{2} & \frac{1}{3} \end{array} & (c) \quad \begin{array}{c|c|c|c|c|c|c} t_i & \frac{1}{2} & 1 & \frac{3}{2} & 2 & \frac{5}{2} & 3 \\ \hline f_i & \frac{3}{4} & 1 & 2 & \frac{9}{4} & 3 & 3 \end{array} \\
 (b) \quad \begin{array}{c|c|c|c|c|c} t_i & -1 & -1 & 1 & 2 & 3 \\ \hline f_i & 1 & \frac{1}{2} & 0 & -\frac{1}{2} & 0 \end{array} & (d) \quad \begin{array}{c|c|c|c|c|c} t_i & 0 & 1 & 2 & 3 & 4 \\ \hline f_i & 1 & \frac{3}{2} & \frac{1}{2} & \frac{1}{2} & 0 \end{array}
 \end{array}$$

2. Határozzuk meg az alábbi pontokat négyzetesen legjobban közelítő másodfokú polinomot!

$$\begin{array}{ll}
 (a) \quad \begin{array}{c|c|c|c|c} t_i & -1 & 0 & 1 & 2 \\ \hline f_i & -1 & 1 & \frac{3}{2} & 1 \end{array} & (b) \quad \begin{array}{c|c|c|c|c|c} t_i & -1 & 0 & 1 & 1 & 2 \\ \hline f_i & 1 & -\frac{1}{2} & -1 & 0 & 1 \end{array}
 \end{array}$$

3. Az alábbi adatokat négyzetesen legjobban közelítő

$$F(t) = \sum_{i=0}^n c_i t^i$$

alakú függvényt keresünk. Milyen n értéket érdemes választani? Határozzuk meg az ehhez tartozó polinomot!

$$\begin{array}{c|c|c|c|c|c} t_i & -1 & -1 & -1 & 2 & 2 \\ \hline f_i & 1,2 & 1 & 0,8 & 1 & 1,1 \end{array}$$

4. Közelítsük az alábbi adatokat

$$F(t) = c_0 + c_1 \cos(\pi t) + c_2 \sin(\pi t)$$

alakú modellel!

$$\begin{array}{c|c|c|c|c|c|c} t_i & 0 & \frac{1}{2} & 1 & \frac{3}{2} & 2 & \frac{5}{2} \\ \hline y_i & 1 & -2 & -\frac{5}{2} & -\frac{1}{2} & \frac{5}{4} & -\frac{3}{2} \end{array}$$

Mit tapasztalunk, ha a fenti modellel a következő adatokat közelítjük?

$$\begin{array}{c|c|c|c|c} t_i & 0 & \frac{1}{2} & 2 & \frac{5}{2} \\ \hline f_i & 1 & -2 & \frac{5}{4} & -\frac{3}{2} \end{array}$$

5. Határozzuk meg a

t_i	0	0,5	0,5	1	1,2	1,5	1,8	2	2,3	2,5
f_i	1,5	1,7	1,8	2,1	2,1	2,3	2,5	2,4	2,7	2,7

adatokat négyzetesen legjobban közelítő egyenes egyenletét!

6. Határozzuk meg a

t_i	0,5	0,6	0,7	0,9	1	1,2	1,4	1,6	1,8	2
f_i	8,1	7	6,3	5,3	5	4,52	4,14	3,9	3,7	3,51

adatokat négyzetesen legjobban közelítő

$$F(t) = a + \frac{b}{t}$$

alakú függvényt!

7. Határozzuk meg a

t_i	0	0,3	0,5	0,6	0,8	1	1,1	1,3	1,5	1,6	1,8	1,9	2
f_i	1,9	2,4	2,2	1,9	1,2	0,5	0,2	0	0,2	0,5	1,2	1,6	1,9

adatokat négyzetesen legjobban közelítő

$$F(t) = a + b \cdot \cos(\pi t) + c \cdot \sin(\pi t)$$

alakú függvényt!

2.5 Sajátérték feladatok

1. Határozzuk meg az alábbi mátrixok sajátértékeit és sajátvektorait!

(a)

$$A = \begin{pmatrix} -2 & 3 \\ -4 & 5 \end{pmatrix}$$

(b)

$$A = \begin{pmatrix} 3 & 1 \\ -1 & 1 \end{pmatrix}$$

(c)

$$A = \begin{pmatrix} -1 & -5 \\ 1 & 3 \end{pmatrix}$$

2. Mutassuk meg, hogy ha λ az A mátrix sajátértéke, akkor $|\lambda| \leq \|A\|$, ahol a norma tetszőleges vektornorma által indukált mátrixnorma.
3. Bizonyítsuk be, hogy A mátrix pontosan akkor szinguláris, ha a 0 sajátértéke!
4. Mutassuk meg, hogy ha a reguláris A mátrixnak λ sajátértéke, akkor $1/\lambda$ sajátértéke A^{-1} -nek. Mi lesz az A^{-1} mátrix $1/\lambda$ sajátértékéhez tartozó sajátvektor?
5. Bizonyítsuk be, hogy ha az A mátrixnak λ sajátértéke, akkor λ^2 sajátértéke A^2 -nek!
6. Bizonyítsuk be, hogy ha az A mátrixnak λ sajátértéke, akkor az $A - cE$ ($c \in \mathbb{R}$) mátrixnak $\lambda - c$ sajátértéke! Mi lesz az $A - cE$ mátrix $\lambda - c$ sajátértékéhez tartozó sajátvektor?
7. Bizonyítsuk be, hogy ha egy $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ mátrix szigorúan domináns főátlójú, akkor reguláris!
8. Mit tudunk mondani az alábbi mátrixokról a Gersgorin-tétel alapján?

$$A = \begin{pmatrix} 4 & -1 & 3 \\ 1 & -3 & 1 \\ 1 & 0 & -7 \end{pmatrix} \quad B = \begin{pmatrix} 4 & -1 & 2 \\ -1 & 3 & 1 \\ 2 & 1 & 7 \end{pmatrix} \quad C = \begin{pmatrix} 4 & -2 & -3 \\ -1 & -5 & 1 \\ -1 & 1 & -11 \end{pmatrix}$$

9. Mit tudunk mondani az alábbi mátrix sajátértékeinek elhelyezkedéséről?

$$A = \begin{pmatrix} 8 & 1 & -3 & 2 & 0 \\ 2 & 5 & -1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & -3 & 1 & 0 \\ 0 & -2 & -1 & 7 & 1 \\ 0 & 0 & -1 & 2 & -4 \end{pmatrix}$$

Mit mondhatunk az A regularitásáról? Legyen $v = (-3, 7, 2, 5, 1)^T$. Melyik λ esetén lesz minimális az $Av - \lambda v$ euklideszi normája?

10. Legyen

$$A = \begin{pmatrix} 3 & -1 & 0 \\ -1 & 2 & -1 \\ 0 & -1 & 3 \end{pmatrix}.$$

Legyen $v = (-5, 0, 4)^T$ az A egyik sajátvektorának közelítése. Melyik λ esetén lesz minimális az $Av - \lambda v$ euklideszi normája? Ez a λ sajátértéke-e A -nak?

11. Alkalmazzuk a hatványmódszert az alábbi mátrixokra!

Az iterációt addig folytassuk, amíg a

$$|\lambda^K - \lambda^{K-1}| \leq \epsilon(1 + |\lambda^K|)$$

leállási feltétel nem teljesül.

(a)

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix}$$

(b)

$$A = \begin{pmatrix} 3 & 1 & -1 \\ -1 & 3 & 2 \\ -1 & 2 & 3 \end{pmatrix}$$

(c)

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -1 & 0 \\ -1 & 2 & -1 \\ 0 & -1 & 2 \end{pmatrix}$$

(d)

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -2 & 3 \\ 1 & 1 & 1 \\ 1 & 3 & -1 \end{pmatrix}$$

(e)

$$A = \begin{pmatrix} 3 & -1 & 0 \\ -1 & 2 & -1 \\ 0 & -1 & 3 \end{pmatrix}$$

(f)

$$A = \begin{pmatrix} 0 & 1 & -2 \\ -4 & 4 & 4 \\ -2 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$

(g)

$$A = \begin{pmatrix} 4 & -2 & 0 & 0 \\ -1 & 4 & 2 & 0 \\ 0 & -2 & 4 & 1 \\ 0 & 0 & 2 & 4 \end{pmatrix}$$

(h)

$$A = \begin{pmatrix} -10 & -2 & -2 \\ 15 & 1 & 7 \\ 21 & 3 & 5 \end{pmatrix}$$

(i)

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 1 \\ 2 & -2 & 2 \\ 1 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

2.6 Lagrange interpoláció

1. Határozzuk meg az alábbi pontokra illeszkedő minimális fokszámú polinomot!

(a) $(-3, -6), (-2, -17), (-1, -8), (1, -2), (2, 19)$

(b) $(-3, -31), (-2, -8), (1, 1), (2, 22)$

(c) $(-2, -13), (-1, -4), (1, 2)$

(d) $(-2, -5), (-1, 3), (0, 1), (2, 15)$

(e) $(-1, 4), (1, 2), (2, 10), (3, 40)$

(f) $(-2, 38), (-1, 5), (1, -1), (2, -10), (3, -7)$

2. Határozzuk meg a $(-2, -6), (0, 4), (1, -3), (2, -10)$ pontokra illeszkedő minimális fokszámú polinomot! Határozzuk meg azt a minimális fokszámú polinomot, amely az előző pontokon kívül áthalad a $(-1, 2)$ ponton is!

3. Közelítsük az $f(x) = \cos(\frac{\pi}{2}x)$ függvényt a $[-1, 1]$ intervallumon másodfokú polinommal a $x_1 = -1, x_2 = 0, x_3 = 1$ pontokra támaszkodva!

4. Az alábbi táblázatban egy másodfokú p polinom helyettesítési értékei láthatóak, melyek közül pontosan egy hibás. Határozza meg a hibás értéket, helyettesítse a helyes értékkel és adja meg a p polinomot!

x_i	-2	-1	0	1	2	3
p_i	15	9	5	3	2	5

5. Becsüljük meg az interpoláció maximális hibáját az alappontok által kifeszített intervallumon, ha az $f(x) = e^{-x}$ függvényt közelítjük az $x_0 = -1, x_1 = -\frac{1}{2}, x_2 = 0$ alappontokra támaszkodva!

6. Igazoljuk, hogy ha f kétszer folytonosan differenciálható, akkor lineáris interpoláció esetén az interpoláció hibájára

$$|f(x) - L_1(x)| \leq \frac{M_2}{8} \cdot h^2, \quad a \leq x \leq b$$

teljesül, ahol a és b a két alappont, $h = b - a$ és $M_2 = \max_{a \leq x \leq b} |f''(x)|$.

7. Milyen sűrűn kell megadni az $f(x) = \cos(x)$ függvény értékeit az $[0, \pi]$ intervallumon, hogy szakaszonként lineárisan interpolálva a hiba kisebb legyen, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$?

2.7 Hermite interpoláció, spline-interpoláció

1. Határozzuk meg az alábbi adatokra illeszkedő minimális fokszámú polinomot!

(a)

x_i	-1	1	2
$f(x_i)$	4	6	94
$f'(x_i)$	9	17	213

(b)

x_i	-2	-1	1
$f(x_i)$	13	3	7
$f'(x_i)$	-31	14	18
$f''(x_i)$		-40	

(c)

x_i	-1	1	2
$f(x_i)$	4	2	91
$f'(x_i)$	5	9	269
$f''(x_i)$		42	

(d)

x_i	-1	1	2
$f(x_i)$	-1	3	23
$f'(x_i)$	2	2	59

(e)

x_i	-2	-1	1
$f(x_i)$	-10	-2	2
$f'(x_i)$	-20	10	10
$f''(x_i)$		-16	

2. Legyen az f valós függvény differenciálható az x_0 pontban. Hermite interpoláció segítségével írjuk fel az f függvény x_0 -beli érintőjének egyenletét!

3. Írjuk fel az $x_0, f(x_0), f'(x_0), f''(x_0), \dots, f^{(n)}(x_0)$ adatokra illeszkedő Hermite - polinomot!

4. Írjuk fel az $f(x) = \cos x - x^2 - 3x$ függvény $x = 0$ pontbeli érintőjének egyenletét!

5. Határozzuk meg azt a folytonosan differenciálható, szakaszonként harmadfokú

$$H(x) = \begin{cases} H_1(x), & \text{ha } x \in [-1, 1] \\ H_2(x), & \text{ha } x \in (1, 3] \end{cases}$$

polinomot, melyre $H(-1) = 4, H(1) = 6, H(3) = 12, H'(-1) = -3, H'(1) = 13, H'(3) = 9$ teljesül!

6. Határozzuk meg azt a folytonosan differenciálható, szakaszonként harmadfokú

$$H(x) = \begin{cases} H_1(x), & \text{ha } x \in [-1, 1] \\ H_2(x), & \text{ha } x \in (1, 3] \end{cases}$$

polinomot, melyre $H(-1) = 4, H(1) = 6, H(3) = 12, H'(-1) = -3, H'(1) = \alpha, H'(3) = 9$ teljesül, ahol $\alpha \in \mathbb{R}$!

7. Az előző feladatban határozzuk meg α értékét úgy, hogy $H(x)$ kétszer folytonosan differenciálható legyen!

2.8 Nemlineáris egyenletek és egyenletrendszerek

1. Közelítse a $3x = \cos(x)$ egyenlet $[-\pi/2, \pi/2]$ intervallumbeli gyökét fixpont-iterációval! Mit mondhatunk a módszer konvergenciájáról?
2. Közelítse a $3x^2 - 12x + 4 = 0$ egyenlet $[0,1]$ intervallumbeli gyökét fixpont-iterációval! Vizsgálja meg az iteráció konvergenciáját!
3. Közelítse az $\ln(x) = 2 - x$ egyenlet gyökét!
4. Mutassa meg, hogy $f(x) = e^x - 4x^2$ függvénynek van zérushelye a $[0,1]$ intervallumban! Igazolja, hogy az

$$x_{n+1} = \frac{1}{2} e^{\frac{x_n}{2}}, \quad n=0, 1, 2, \dots$$

iteráció tetszőleges $x_0 \in [0,1]$ kezdőpont esetén tart ehhez a gyökhöz!

5. Közelítse $\sqrt{5}$ értékét Newton-módszerrel!
6. Közelítse Newton-módszerrel az $e^x = \sin(x)$ egyenlet valamely gyökét!
7. Vizsgálja meg a Newton-módszer viselkedését, ha azt valamilyen $x_0 \neq 0$ kezdőpontból indítva az $f(x)=0$ egyenlet megoldására alkalmazzuk, ahol

$$f(x) = \begin{cases} \sqrt{x}, & \text{ha } x \geq 0, \\ -\sqrt{-x}, & \text{ha } x < 0. \end{cases}$$

8. Közelítse az $x^3 - 3x - 2 = 0$ egyenlet gyökét Newton-módszerrel az $x_0 = 1,5$ pontból indulva!
9. Közelítse $x^3 - 3x + 2 = 0$ egyenlet gyökét Newton-módszerrel az $x_0 = 1,5$ pontból indulva! Ugyanilyen x_0 esetén alkalmazza az

$$x_{k+1} = x_k - 2 \cdot \frac{f(x_k)}{f'(x_k)}, \quad k=0, 1, 2, \dots$$

iterációt! Mit tapasztal?

10. Vizsgálja meg a $x^3 - x = 0$ egyenlet megoldására az

(a) $x_{k+1} = x_k^3$

(b) $x_{k+1} = (x_k)^{1/3}$

iterációkat a $[-1,1]$ intervallumon!

11. Tekintsük a

$$-4x_1 + \cos(2x_1 - x_2) = 3$$

$$-3x_2 + \sin x_1 = 2 \quad x_1, x_2 \in [-\pi, \pi]$$

egyenletrendszert. Mit mondhatunk az egyenletrendszer megoldhatóságáról, illetve az

$$x_1^{(k+1)} = -\frac{3}{4} + \frac{1}{4} \cos(2x_1^{(k)} - x_2^{(k)})$$

$$x_2^{(k+1)} = -\frac{2}{3} + \frac{1}{3} \sin x_1^{(k)}$$

($k=0,1,2,\dots$) eljárás konvergenciájáról?

12. Közelítse az

$$\begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0, 1x_1^2 + 0, 1x_2^2 + 0, 1x_3^2 \\ 0, 1x_1 + 0, 1x_2 + 0, 1x_3 \\ 0, 1x_1x_2x_3 + 0, 3 \end{pmatrix}$$

egyenletrendszer $[0, 1] \times [0, 1] \times [0, 2]$ -beli gyökét fixpont-iterációval! Vizsgálja meg az eljárás konvergenciáját!

2.9 Közelítő integrálás

1. Közelítsük az alábbi integrálokat összetett trapéz-, ill. Simpson-formulával úgy, hogy a megadott intervallumot m részintervallumra osztjuk! Becsüljük meg a közelítés hibáját!

(a) $\int_3^6 \sqrt{x-2} dx, \quad m = 5$

(b) $\int_1^2 \ln(x^2) dx, \quad m = 5$

(c) $\int_0^1 e^{x^2-1} dx, \quad m = 5$

(d) $\int_1^2 x^2 \ln x dx, \quad m = 4$

(e) $\int_0^{\frac{\pi}{4}} \ln(\cos x) dx, \quad m = 3$

(f) $\int_{-1}^0 e^{x^2} dx, \quad m = 3$

2. Közelítsük a fenti integrálokat összetett trapéz-, ill. Simpson-formulával úgy, hogy m -et abból a feltételből határozzuk meg, hogy a hiba kisebb legyen, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$!
3. Közelítsük $\ln(2)$ értékét összetett trapéz-formulával úgy, hogy a hiba kisebb legyen, mint $0,5 \cdot 10^{-3}$!
4. $\int_0^1 f(x)\sqrt{x} dx$ típusú integrálokat szeretnénk közelíteni $\sum_{i=1}^3 a_i f(x_i)$ alakú kvadraturával, ahol $x_1 = 0, x_2 = 0,5, x_3 = 1$. Határozza meg a kvadratura súlyait úgy, hogy a kvadratura pontos legyen minden legfeljebb másodfokú polinom esetén!
5. Az $\int_{-1}^1 f(x) dx$ integrál közelítésére az

$$a_0 \cdot f\left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right) + a_1 \cdot f(0) + a_2 \cdot f\left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right)$$

kvadraturát szeretnénk használni. Határozza meg az a_0, a_1, a_2 együtthatókat úgy, hogy a kvadratura pontos legyen minden legfeljebb másodfokú polinom esetén! Vizsgálja meg, hogy magasabb fokú polinomok esetén hogy viselkedik a kvadratura!

3 MEGOLDÁSOK

3.1 Lebegőpontos számok

1. • Legnagyobb ábrázolható lebegőpontos szám:

$$\begin{aligned} M_\infty &:= a^{k_+} \sum_{i=1}^t \frac{a-1}{a^i} = a^{k_+} \cdot \left(\frac{a-1}{a} + \frac{a-1}{a^2} + \dots + \frac{a-1}{a^t} \right) = \\ &= a^{k_+} \cdot (1 - a^{-t}). \end{aligned}$$

- Legkisebb ábrázolható pozitív szám:

$$\varepsilon_0 := a^{k_-} \cdot \left(\frac{1}{a} + 0 + \dots + 0 \right) = a^{k_- - 1}.$$

- Az 1 jobboldali szomszédja:

$$[+|1|1, 0, \dots, 0, 1] = a^1 \cdot \left(\frac{1}{a} + \frac{1}{a^t} \right) = 1 + a^{1-t} = 1 + \varepsilon_1.$$

- Az 1 baloldali szomszédja:

$$\begin{aligned} [+|0| \quad a-1, \quad a-1, \quad \dots, \quad a-1] &= a^0 \cdot \left(\frac{a-1}{a} + \dots + \frac{a-1}{a^t} \right) = \\ &= 1 - a^{-t}. \end{aligned}$$

2. A pozitív lebegőpontos számok alakja:

$$[+ \quad |k| \quad m_1, m_2, \dots, m_t].$$

Itt k helyére $(k_+ + |k_-| + 1)$ -féle számot írhatunk, m_1 helyére $(a-1)$ -féle, míg $m_2, \dots, m_t$ helyére a -féle értéket.

Tehát a pozitív lebegőpontos számok száma:

$$(k_+ + |k_-| + 1) \cdot (a-1) \cdot a^{t-1}.$$

3. Lebegőpontos alak:

$$\pm a^k \cdot \left(\frac{m_1}{a} + \frac{m_2}{a^2} + \frac{m_3}{a^3} + \frac{m_4}{a^4} \right).$$

- $\frac{3}{16}$ lebegőpontos alakja:

$$\frac{3}{16} = 2^{-2} \cdot \left(\frac{2}{4} + \frac{1}{4} \right) = 2^{-2} \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{4} \right).$$

$$[+ \quad | - 2 | \quad 1 \quad 1 \quad 0 \quad 0].$$

- $\frac{11}{4}$ lebegőpontos alakja:

$$\frac{11}{4} = 2^2 \cdot \frac{11}{16} = 2^2 \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2^3} + \frac{1}{2^4} \right).$$

$$[- \quad | 2 | \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 1].$$

- 3,25 lebegőpontos alakja:

$$3,25 = 2^2 \cdot \frac{13}{16} = 2^2 \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2^2} + \frac{1}{2^4} \right).$$

$$[+ \quad | 2 | \quad 1 \quad 1 \quad 0 \quad 1].$$

- $\frac{5}{8}$ lebegőpontos alakja:

$$\frac{5}{8} = 2^0 \cdot \frac{5}{8} = 2^0 \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2^3} \right).$$

$$[+ \quad | 0 | \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 0].$$

- $\frac{15}{128}$ lebegőpontos alakja:

$$\frac{15}{128} = 2^{-3} \cdot \frac{15}{16} = 2^{-3} \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2^2} + \frac{1}{2^3} + \frac{1}{2^4} \right).$$

$$[+ \quad | - 3 | \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1].$$

4. • $\frac{1}{3}$

Megkeressük az $\frac{1}{3}$ -hoz legközelebbi lebegőpontos számot. Azaz megkeressük a nála kisebb lebegőpontos számok közül a legnagyobbat, és a nála nagyobbak közül a legkisebbet. Az így megtalált két lebegőpontos szám közül a keresett számhoz közelebb eső lesz a szabályos kerekítéssel megadott szám. Levágás esetén pedig az előbb megtalált kettő lebegőpontos szám közül a nullához közelebbi lebegőpontos számot ábrázoljuk.

$$\frac{1}{3} = 2^{-1} \cdot \frac{2}{3}.$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{8} < \frac{2}{3} < \frac{1}{2} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16}.$$

$$\text{azaz: } \frac{30}{48} < \frac{32}{48} < \frac{33}{48}.$$

Lebegőpontos alak szabályos kerekítés esetén: $[+|-1| \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 1]$.

Lebegőpontos alak levágás esetén: $[+|-1| \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 0]$.

• $\frac{1}{27}$

Az adott számábrázolási jellemzők mellett a legkisebb pozitív ábrázolható szám: $\varepsilon_0 = \frac{1}{16}$. Mivel $\frac{1}{27} < \frac{1}{16}$, így a gép - függetlenül attól, hogy szabályos kerekítéssel vagy levágással kerekít - az $\frac{1}{27}$ -hez a 0-t rendeli. Alulcsordulás lép fel.

• e

$$e \approx 2,718.$$

2,718-hoz legközelebbi lebegőpontos számok a $2,5 < e < 2,75$.

Szabályos kerekítésnél a 2,75-t kell felírni lebegőpontosan :

$$2,75 = 2 + 0,75 = 2 + \frac{1}{2} + \frac{1}{4} = 2 \cdot \left(1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{8}\right) = 2^2 \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{8} + \frac{1}{16}\right).$$

Lebegőpontos alak szabályos kerekítés esetén: $[+|2| \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 1]$.

Levágás esetén a 2,5-t kell felírni lebegőpontosan:

$$2,5 = 2 + 0,5 = 2 + \frac{1}{2} = 2^1 \cdot \left(1 + \frac{1}{4}\right) = 2^2 \cdot \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{8}\right).$$

Lebegőpontos alak levágás esetén: $[+|2| \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 0]$.

5. A 2. feladat alapján összesen 48 db szám lesz: $((2 + (-3) + 1) \cdot 1 \cdot 2^3) = 48$.

$k = 0$ esetén az alábbi számok ábrázolhatóak: $\frac{8}{16}, \quad \frac{9}{16}, \quad \frac{10}{16}, \quad \dots, \quad \frac{15}{16}$.

Ezekből a többi karakterisztikához tartozó számokat úgy kapjuk, hogy a kettő alkalmas hatványával szorozzuk az előző számokat.

6. Két szomszédos, k karakterisztikájú szám távolsága:

$$a^k \cdot \frac{1}{a^t} = a^{k-t}.$$

Ha $k=t$, akkor ez a távolság 1.

$k = t$ karakterisztika mellett a legnagyobb lebegőpontos szám: $a^t \cdot (1 - a^{-t}) = a^t - 1$. Ennek jobboldali szomszédja (a legkisebb $t + 1$ karakterisztikájú szám): $a^{t+1} \cdot \frac{1}{a} = a^t$. $t + 1$ karakterisztika esetén két szomszédos lebegőpontos szám távolsága a , így az $a^t + 1$ nem lebegőpontos.

7. (a) $x \neq y$ és $fl(x - y) = 0$

A legkisebb ábrázolható szám: $\varepsilon_0 := a^{k-1}$.

A fenti adatoknak megfelelően a legkisebb ábrázolható szám: $\varepsilon_0 := 2^{-5} = \frac{1}{32}$.

Olyan lebegőpontos számokat kell keresnünk, melyek távolsága kisebb, mint $\frac{1}{32}$.

Lehetséges értékek: $x = \frac{9}{128}; y = \frac{8}{128}$.

Vagyis: $fl(x - y) = \frac{1}{128}$,

$$\frac{1}{128} < \frac{1}{32}.$$

Mivel a $fl(x - y)$ kisebb, mint ε_0 , ezért $fl(x - y) = 0$.

(b) $fl(x + y) = x$

Lehetséges számok: $x = 2; y = \frac{1}{32}$, ugyanis az adott jellemzők mellett a 2 jobboldali szomszédja $2 + \frac{1}{4}$, így a $2 + \frac{1}{32}$ -et a gép 2-re kerekíti, vagyis: $fl(x + y) = 2$.

(c) $x + y \in [-M_\infty, M_\infty]$, de $x + y$ nem lebegőpontos szám!

Lehetséges számok: $x = 2; y = \frac{1}{16}$, mert ezek összege nem lebegőpontos szám.

8. $\det(A) = 1 - s$.

A legrosszabb esetet kell megkeresni. Ebben a helyzetben ez az, amikor az $1 - s$ a legkisebb, azaz az 1 baloldali szomszédját kell megkeresni.

Az 1 baloldali szomszédja: $1 - a^{-t}$.

Tehát $\frac{1}{\det A}$ akkor a legnagyobb, ha $s = 1 - a^{-t}$, vagyis $1 - s = a^{-t}$.

$$\frac{1}{\det A} = \frac{1}{1 - s} = \frac{1}{a^{-t}} = a^t = a^{t+1} \cdot \frac{1}{a} < a^{k+} \cdot \left(\frac{a-1}{a} + \dots + \frac{a-1}{a^t} \right) = M_\infty$$

tehát nincs túlcsordulás.

P1. A feladat Matlab programkódja:

```
e = 1;
while(1 + e) > 1
e = e/2;
end
2 * e
```

A feladat megoldása: $\varepsilon_1 = 2,220446049250313e - 016$.
 ε_1 értékét a Matlab beépített konstansként is ismeri (eps).

P2. A fenti algoritmus MATLAB-ban megírva:

```
x = 100;
for i = 1 : 60
x = sqrt(x);
end
for i = 1 : 60
x = x^2;
end
```

Azt fogja végül kiírni, hogy $x = 1$. Ennek oka, hogy $a > 1$ esetén $\sqrt[n]{a}$ tart 1-hez, ha $n \rightarrow \infty$. Ha a gyökvonások eredményeit kiíratjuk, akkor látható, hogy $i = 55$ esetén a gyökvonás eredményét a gép pontosan 1-nek látja.
Néhány részeredmény kiírva:

i	x
5	1,154781984689458
10	1,004507364254463
20	1,000004391842173
30	1,0000000004288899
40	1,0000000000004188
50	1,0000000000000004

P3.

$$\left(\frac{1}{10x^2} + 1\right)x^2 - x^2 = 0, 1$$

Az azonosság Matlab-ban megírva a következőképpen néz ki:

```
k = 0;
for x = 1 : 100
if((((1/x^2)/10 + 1) * x^2 - x^2) == 0, 1)
k = k + 1;
end
end
```

A fenti MATLAB programot lefuttatva azt tapasztaljuk, hogy k értéke 0. Azaz a MATLAB szerint az egyenlőség egyetlen x -re sem teljesül. Ennek oka, hogy a 0,1 nem lebegőpontos szám.

P4. A feladat Matlab-ban megírva:

```
x = 1;
for i = 1 : 60
    (exp(x) - 1)/x
    x = x/2;
end
```

A ciklust 53-ig futtatva a hányados értékére 1-et ad eredményül, de 54-ig futtatva a hányados értéke már 0. Ennek oka, hogy $\lim_{x \rightarrow 0} e^x = 1$. Így egy idő múlva a gép e^x értékét 1-nek látja, ekkor a hányados értéke is 0.

P5. A feladat Matlab-ban megírva:

```
x = 1/3;
for i = 1 : 40
    x = 4 * x - 1;
end
```

Ha a ciklust 40-szer futtatjuk le az eredmény: 22369621. Ennek oka, hogy az $\frac{1}{3}$ nem lebegőpontos szám (lásd 4.feladat). Így a kerekítési hibák a ciklus minden lépésében halmozódnak. Néhány részeredmény 15 tizedesjegyre kerekítve:

i	eredmény
2	0,333333333333333
3	0,333333333333332
10	0,333333333313931
20	0,333312988281250
26	0,250000000000000
27	0
28	-1
30	-21
35	-21845
40	-22369621

3.2 Normák, kondíciós számok

1. A bizonyítandó állítás ekvivalens azzal, hogy:

$$-\|x - y\| \leq \|x\| - \|y\| \leq \|x - y\|$$

Az második egyenlőtlenség igazolása a háromszögegyenlőtlenség segítségével:

$$\|x\| = \|(x - y) + y\| \leq \|x - y\| + \|y\|$$

ezt átrendezve:

$$\|x\| - \|y\| \leq \|x - y\|.$$

Az első egyenlőtlenség az x és y szerepének felcserélésével adódik.

2. Sornorma:

$$\|A\|_{\infty} = \max \{|-1| + |2|, |3| + |-2|\} = 5$$

Oszlopnorma:

$$\|A\|_1 = \max \{|-1| + |3|, |2| + |-2|\} = 4$$

Spektrálnorma:

$$\|A\|_2 = \sqrt{\lambda_{\max}(A^T A)}$$

$$A^T A = \begin{pmatrix} -1 & 3 \\ 2 & -2 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} -1 & 2 \\ 3 & -2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 10 & -8 \\ -8 & 8 \end{pmatrix}$$

Karakterisztikus polinom:

$$\begin{vmatrix} 10 - \lambda & -8 \\ -8 & 8 - \lambda \end{vmatrix} = (10 - \lambda)(8 - \lambda) - 64 = \lambda^2 - 18\lambda + 16$$

Az $A^T A$ sajátértékei:

$$\lambda^2 - 18\lambda + 16 = 0$$

$$\lambda_{1,2} = \frac{18 \pm \sqrt{18^2 - 64}}{2}, \text{ így}$$

$$\|A\|_2 = \sqrt{\frac{18 + \sqrt{18^2 - 64}}{2}} \approx 4,1306$$

3. (a)

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 2 \\ 2 & -5 & 9 \\ -1 & 2 & 8 \end{pmatrix}$$

$$\|A\|_1 = 19, \quad \|A\|_{\infty} = 16.$$

Az $\|\cdot\|_1$ mátrixnorma esetén az alkalmas x vektort úgy kaphatjuk, hogy keresünk egy olyan j_0 indexet, melyre

$$\sum_{i=1}^n |a_{ij_0}| = \max_j \sum_{i=1}^n |a_{ij}|$$

(azaz ahol az egy oszlopban álló mátrixelemek abszolútértékeinek összege maximális), és x -nek azt a vektort választjuk, melynek j_0 -adik koordinátája 1, a többi 0. Jelen esetben a 3. oszlopban a legnagyobb a számok abszolútértékének összege,

$$\text{így } x = e_3 = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \\ 1 \end{pmatrix}.$$

Ellenőrizzük, hogy ezzel az x vektorral valóban teljesül-e az egyenlőség!

$$\|x\|_1 = 1, \quad Ax = \begin{pmatrix} 2 \\ 9 \\ 8 \end{pmatrix}, \quad \|Ax\|_1 = 19 = \|A\|_1 \cdot \|x\|_1.$$

A $\|\cdot\|_\infty$ mátrixnorma esetén keresnünk kell egy olyan i_0 indexet, melyre

$$\sum_{j=1}^n |a_{i_0 j}| = \max_i \sum_{j=1}^n |a_{ij}|$$

(azaz ahol az egy sorban álló elemek abszolútértékének összege maximális), és x legyen az a vektor, melynek j -edik koordinátája: $x_j = \text{sgn}(a_{i_0 j})$, $j = 1, \dots, n$. A fenti mátrix esetén $i_0 = 2$ (a második sorban a legnagyobb az elemek ab-

$$\text{szolútértékének az összege), így } x = \begin{pmatrix} 1 \\ -1 \\ 1 \end{pmatrix}.$$

Ellenőrizzük, hogy ezzel az x vektorral valóban teljesül-e az egyenlőség!

$$\|x\|_\infty = 1, \quad Ax = \begin{pmatrix} 3 \\ 16 \\ 5 \end{pmatrix}, \quad \|Ax\|_\infty = 16 = \|A\|_\infty \cdot \|x\|_\infty.$$

(b)

$$A = \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 \\ 0 & -5 & 2 \\ -3 & 3 & -4 \end{pmatrix}$$

$$\|A\|_1 = 10, \quad \|A\|_\infty = 10$$

$$\text{Az a) részben leírtak alapján } j_0 = 3, \text{ így } x = e_3 = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \\ 1 \end{pmatrix}.$$

$$\text{Ekkor } \|x\|_1 = 1, \quad Ax = \begin{pmatrix} 4 \\ 2 \\ -4 \end{pmatrix}, \quad \|Ax\|_1 = 10 = \|A\|_1 \cdot \|x\|_1.$$

$$\text{Az a) részben leírtak alapján } i_0 = 3, \text{ azaz } x = \begin{pmatrix} -1 \\ 1 \\ -1 \end{pmatrix}.$$

$$\text{Ekkor } \|x\|_\infty = 1, \quad Ax = \begin{pmatrix} -1 \\ -7 \\ 10 \end{pmatrix}, \quad \|Ax\|_\infty = 10 = \|A\|_\infty \cdot \|x\|_\infty.$$

4.

$$\|E\| = \max_{x \neq 0} \frac{\|Ex\|}{\|x\|} = \max_{x \neq 0} \frac{\|x\|}{\|x\|} = 1$$

5.

$$\|AB\| = \max_{x \neq 0} \frac{\|(AB)x\|}{\|x\|} = \max_{x \neq 0} \frac{\|A(Bx)\|}{\|x\|} \leq \max_{x \neq 0} \frac{\|A\| \cdot \|Bx\|}{\|x\|} = \|A\| \cdot \max_{x \neq 0} \frac{\|Bx\|}{\|x\|} = \|A\| \cdot \|B\|$$

6. Az egységmátrix normája: $\|E_n\|_F = \sqrt{n} \neq 1$, így nem teljesül a 4. feladatban szereplő tulajdonság, azaz a Frobenius norma nem származtatható semmilyen vektornormából.

7. Belátjuk, hogy a norma definíciójában megkövetelt 4 tulajdonság teljesül.

1. $\|A\| \geq 0$ minden $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ esetén.

Ez a tulajdonság teljesül, hiszen abszolútértékek maximuma mindig nemnegatív.

2. $\|A\| = 0 \Leftrightarrow A = 0$

Ha $A = 0$, akkor $a_{ij} = 0 \forall i, j$ -re, így $\|A\| = 0$

Ha $\|A\| = 0$, akkor

$$\max_{i,j} |a_{ij}| = 0$$

azaz $|a_{ij}| = 0 \forall i, j$ -re, így $A = 0$.

3. $\|\lambda A\| = |\lambda| \cdot \|A\| \quad \forall \lambda \in \mathbb{R}, A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ esetén

$$\|\lambda A\| = \max_{i,j} |\lambda a_{ij}| = \max_{i,j} |\lambda| \cdot |a_{ij}| = |\lambda| \cdot \max_{i,j} |a_{ij}| = |\lambda| \cdot \|A\|.$$

4. $\|A + B\| \leq \|A\| + \|B\| \quad \forall A, B \in \mathbb{R}^{n \times n}$ esetén

$$\|A + B\| = \max_{i,j} |a_{ij} + b_{ij}| \leq \max_{i,j} (|a_{ij}| + |b_{ij}|) \leq \max_{i,j} |a_{ij}| + \max_{i,j} |b_{ij}| = \|A\| + \|B\|.$$

Tehát a függvény tényleg normát definiál $\mathbb{R}^{n \times n}$ -en.

Megmutatjuk, hogy ez a norma nem származtatható semmilyen vektornormából.

Legyen $A = B = \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 1 \end{pmatrix}$, ekkor $AB = \begin{pmatrix} 2 & 2 \\ 2 & 2 \end{pmatrix}$,

így $\|A\| = \|B\| = 1$, míg $\|AB\| = 2$, azaz az indukált normák 5. feladatban bizonyított tulajdonsága nem teljesül.

8. Ha $v \neq 0$ a λ -hoz tartozó sajátvektor, akkor $Av = \lambda v$, azaz

$$\begin{aligned} |\lambda| \cdot \|v\| &= \|\lambda v\| = \|Av\| \leq \|A\| \cdot \|v\| \\ |\lambda| \cdot \|v\| &\leq \|A\| \cdot \|v\| \end{aligned}$$

ezt az egyenlőtlenséget $\|v\| \neq 0$ -val osztva kapjuk az állítást.

9. (a) $\det(A) = -10 \Leftarrow$ a determináns nem nulla, tehát a mátrix invertálható

$$A^{-1} = -\frac{1}{10} \begin{pmatrix} -2 & -2 \\ -4 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{1}{5} & \frac{1}{5} \\ \frac{2}{5} & -\frac{1}{10} \end{pmatrix}$$

$$\|A\|_{\infty} = 6, \|A^{-1}\|_{\infty} = \frac{5}{10}, \text{ így}$$

$$\text{cond}_{\infty}(A) = \|A\|_{\infty} \cdot \|A^{-1}\|_{\infty} = 3.$$

2×2-es mátrix esetén a $\text{cond}_{\infty}(A)$ -t az alábbi képlet segítségével is meghatározhatjuk:

$$\text{cond}_{\infty}(A) = \frac{\|A\|_{\infty} \cdot \|A\|_1}{|\det(A)|}.$$

(b) $\det(A) = 2a + 1 \Rightarrow$ ha $a = -\frac{1}{2}$ akkor A nem invertálható, egyébként igen.

Mivel a ismeretlen, ezért több eset áll fenn:

1. eset: ha $3 \geq 1 + |a|$, azaz $2 \geq |a|$, akkor $\|A\|_{\infty} = 3$. Ekkor $\|A\|_1 = 3$, és így

$$\text{cond}_{\infty}(A) = \frac{\|A\|_{\infty} \cdot \|A\|_1}{|\det(A)|} = \frac{9}{|2a + 1|}.$$

2. eset: ha $3 < 1 + |a|$, azaz $2 < |a|$, akkor $\|A\|_{\infty} = 1 + |a|$, és $\|A\|_1 = 1 + |a|$, azaz

$$\text{cond}_{\infty}(A) = \frac{\|A\|_{\infty} \cdot \|A\|_1}{|\det(A)|} = \frac{(1 + |a|)^2}{|2a + 1|}.$$

(c) $\det(A) = 8 \Leftarrow$ a determináns nem nulla, tehát a mátrix invertálható

$$A^{-1} = \frac{1}{8} \begin{pmatrix} -7 & -13 & 8 \\ 9 & 11 & -8 \\ 10 & 14 & -8 \end{pmatrix}^T = \begin{pmatrix} -\frac{7}{8} & \frac{9}{8} & \frac{10}{8} \\ -\frac{13}{8} & \frac{11}{8} & \frac{14}{8} \\ 1 & -1 & -1 \end{pmatrix}$$

$$\|A\|_{\infty} = 9, \|A^{-1}\|_{\infty} = \frac{38}{8}$$

$$\text{cond}_{\infty}(A) = \|A\|_{\infty} \cdot \|A^{-1}\|_{\infty} = \frac{342}{8} = 42\frac{3}{4}$$

10. Az első esetben $x_1 = 2, x_2 = 0$, a második esetben $x_1 = 1, x_2 = 1$, tehát a jobboldalon egy 10^{-4} nagyságrendű változás a megoldásban 1 nagyságrendű változást okozott.

11. Először belátjuk, hogy ha a reguláris A mátrixnak $\lambda_1, \dots, \lambda_n$ sajátértéke, akkor A^{-1} -nek $\frac{1}{\lambda_1}, \dots, \frac{1}{\lambda_n}$ sajátértéke.
Legyen λ az A sajátértéke, $v \neq 0$ a hozzá tartozó sajátvektor. Ekkor

$$\begin{aligned} Av &= \lambda v, \\ A^{-1} \cdot A \cdot v &= \lambda \cdot A^{-1} \cdot v. \end{aligned}$$

Felhasználva, hogy egy reguláris mátrixnak a 0 nem sajátértéke az előző egyenlőtlenséget oszthatjuk λ -val: $\frac{1}{\lambda} \cdot v = A^{-1} \cdot v$.

Így látható, hogy A^{-1} -nek $\frac{1}{\lambda}$ sajátértéke.

Visszatérve a feladatban megfogalmazott állítás bizonyítására, a 8. feladat állítása szerint $|\lambda_{\max}| \leq \|A\|$, illetve az előbb belátott lemma alapján $\frac{1}{|\lambda_{\min}|} \leq \|A^{-1}\|$. Így

$$\frac{|\lambda_{\max}|}{|\lambda_{\min}|} \leq \|A\| \cdot \|A^{-1}\| = \text{cond}(A).$$

12. Könnyen ellenőrizhető, hogy $x = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}$.

Rátérve a második egyenletrendszer megoldására:

$$(x + \delta x) = A^{-1} \cdot (b + \delta b)$$

$$\det(A) = -0,0001, \quad A^{-1} = -\frac{1}{0,0001} \begin{pmatrix} 0,98 & -0,99 \\ -0,99 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -9800 & 9900 \\ 9900 & -10000 \end{pmatrix}$$

$$(x + \delta x) = \begin{pmatrix} -9800 & 9900 \\ 9900 & -10000 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1,98 \\ 1,98 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 198 \\ -198 \end{pmatrix}.$$

Így

$$\delta x = \begin{pmatrix} 197 \\ -199 \end{pmatrix}, \text{ azaz}$$

$$\frac{\|\delta x\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} = \frac{199}{1} = 199,$$

$$\frac{\|\delta b\|_{\infty}}{\|b\|_{\infty}} = \frac{0,01}{1,99} \approx 0,005. \text{ Látható, hogy a megoldás relatív hibája 4 nagyságrenddel}$$

nagyobb a relatív jobboldali hibájánál.

Ennek oka, hogy:

$$\text{cond}_{\infty}(A) = \|A\|_{\infty} \cdot \|A^{-1}\|_{\infty} = 1,99 \cdot 19900 = 39601.$$

- 13.

$$\|A\|_{\infty} = \left| \frac{1+s^2}{s} \right| + \left| \frac{1-s^2}{s} \right| = \frac{1+s^2}{s} + \frac{1-s^2}{s} = \frac{2}{s}.$$

$$\det(A) = \frac{1}{s^2} \left((1+s^2)^2 - (1-s^2)^2 \right) = 4, \text{ így}$$

$$A^{-1} = \frac{1}{4s} \begin{pmatrix} 1+s^2 & s^2-1 \\ s^2-1 & 1+s^2 \end{pmatrix}.$$

Ekkor

$$\|A^{-1}\|_{\infty} = \left| \frac{1+s^2}{4s} \right| + \left| \frac{s^2-1}{4s} \right| = \frac{1+s^2}{4s} + \frac{1-s^2}{4s} = \frac{1}{2s}, \text{ így } \text{cond}_{\infty}(A) = \frac{1}{s^2}.$$

Látható, hogy amíg a determináns értéke s -től függetlenül állandó, addig a kondíciós szám függ az s értékétől. Ha s közel van 0-hoz, akkor ez tetszőlegesen nagy lehet.

14. Használjuk ki, hogy az előző feladatban meghatároztuk A^{-1} -et!

$$Ax = b \Rightarrow x = A^{-1}b = \frac{1}{4s} \begin{pmatrix} 1+s^2 & s^2-1 \\ s^2-1 & 1+s^2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix} = \frac{1}{4s} \begin{pmatrix} 2s^2 \\ 2s^2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{s}{2} \\ \frac{s}{2} \end{pmatrix}.$$

Hibával terhelt jobboldal esetén

$$\begin{aligned} A(x + \delta x) &= b + \delta b \\ Ax + A\delta x &= b + \delta b \\ A\delta x &= \delta b \\ \delta x &= A^{-1}\delta b \end{aligned}$$

Így

$$\delta x = \frac{1}{4s} \begin{pmatrix} 1+s^2 & s^2-1 \\ s^2-1 & 1+s^2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \varepsilon \\ -\varepsilon \end{pmatrix} = \frac{1}{4s} \begin{pmatrix} (1+s^2)\varepsilon - (s^2-1)\varepsilon \\ (s^2-1)\varepsilon - (1+s^2)\varepsilon \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{\varepsilon}{2s} \\ \frac{-\varepsilon}{2s} \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|\delta x\|_{\infty} = \frac{\varepsilon}{2s}, \quad \|x\|_{\infty} = \frac{s}{2}, \quad \text{a megoldás relatív hibája:}$$

$$\frac{\|\delta x\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} = \frac{\varepsilon}{s^2}$$

Észrevehetjük, hogy a jobboldal relatív hibája: $\frac{\|\delta b\|_{\infty}}{\|b\|_{\infty}} = \varepsilon$, továbbá $\text{cond}_{\infty}(A) = \frac{1}{s^2}$, így

$$\frac{\|\delta x\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} = \frac{\varepsilon}{s^2} = \text{cond}_{\infty}(A) \cdot \frac{\|\delta b\|_{\infty}}{\|b\|_{\infty}}.$$

Ez azt jelenti, hogy ekkor a

$$\frac{\|\delta x\|_{\infty}}{\|x\|_{\infty}} \leq \text{cond}_{\infty}(A) \cdot \frac{\|\delta b\|_{\infty}}{\|b\|_{\infty}}$$

egyenlőtlenség éles.

15.

$$\text{cond}(cA) = \|cA\| \|(cA)^{-1}\|$$

Mivel $(c \cdot A)^{-1} = \frac{1}{c} \cdot A^{-1}$, így

$$\text{cond}(cA) = |c| \cdot \|A\| \cdot \frac{1}{|c|} \cdot \|A^{-1}\| = \text{cond}(A),$$

azaz egy mátrix kondíciószáma nem változik ha egy 0-tól különböző számmal szorozzuk a mátrixot.

Ugyanakkor $\det(cA) = c^n \cdot \det(A)$, így látható, hogy a kondíciószám nem függ a mátrix determinánsától.

3.3 Lineáris egyenletrendszerek megoldása, mátrixok felbontása

1. Amilyen elemi átalakításokkal kapjuk az A mátrixból az E -t, ugyanolyan elemi átalakításokkal kapjuk az E -ből az A mátrix inverzét.

Az A mátrix inverze:

$$\begin{aligned}
 (A|E) &= \left(\begin{array}{ccc|ccc} 2 & 2 & 3 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ -1 & 2 & 1 & 0 & 0 & 1 \end{array} \right) \sim \\
 &\sim \left(\begin{array}{ccc|ccc} 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 2 & 2 & 3 & 1 & 0 & 0 \\ -1 & 2 & 1 & 0 & 0 & 1 \end{array} \right) \sim \left(\begin{array}{ccc|ccc} 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 4 & 3 & 1 & -2 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 1 \end{array} \right) \\
 &\sim \left(\begin{array}{ccc|ccc} 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 4 & 3 & 1 & -2 & 0 \end{array} \right) \sim \left(\begin{array}{ccc|ccc} 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 1 \\ 0 & 0 & -1 & 1 & -6 & -4 \end{array} \right) \sim \\
 &\sim \left(\begin{array}{ccc|ccc} 1 & -1 & 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & -5 & -3 \\ 0 & 0 & -1 & 1 & -6 & -4 \end{array} \right) \sim \left(\begin{array}{ccc|ccc} 1 & 0 & 0 & 1 & -4 & -3 \\ 0 & 1 & 0 & 1 & -5 & -3 \\ 0 & 0 & 1 & -1 & 6 & 4 \end{array} \right),
 \end{aligned}$$

tehát az A mátrix inverze:

$$A^{-1} = \begin{pmatrix} 1 & -4 & -3 \\ 1 & -5 & -3 \\ -1 & 6 & 4 \end{pmatrix}$$

A B mátrix inverze:

$$B^{-1} = \begin{pmatrix} -\frac{7}{8} & \frac{9}{8} & \frac{5}{4} \\ -\frac{13}{8} & \frac{11}{8} & \frac{7}{4} \\ 1 & -1 & -1 \end{pmatrix}$$

A C mátrix inverze:

$$C^{-1} = \begin{pmatrix} -\frac{3}{10} & \frac{11}{20} & \frac{3}{20} \\ 0 & \frac{1}{2} & \frac{1}{2} \\ \frac{1}{10} & \frac{3}{20} & -\frac{1}{20} \end{pmatrix}$$

A D mátrix inverze:

$$D^{-1} = \begin{pmatrix} -\frac{7}{6} & -\frac{1}{2} & \frac{5}{6} \\ -\frac{1}{2} & -\frac{1}{2} & \frac{1}{2} \\ \frac{5}{6} & \frac{1}{2} & -\frac{1}{6} \end{pmatrix}$$

2. Az A mátrix LU felbontása:

$$A = \begin{pmatrix} -2 & -1 & 4 \\ 2 & 3 & -1 \\ -4 & -10 & -5 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ 2 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & -1 & 4 \\ 0 & 2 & 3 \\ 0 & -8 & -13 \end{pmatrix} =$$

$$= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ 2 & -4 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & -1 & 4 \\ 0 & 2 & 3 \\ 0 & 0 & -1 \end{pmatrix}$$

A determinánsok szorzástételét felhasználva $\det(A) = \det(L)\det(U) = \det(U) = 4$

Mivel $A=LU$, ezért az $Ax=b$ egyenletrendszert $LUx=b$ alakban is felírhatjuk. Bevezetve az $y:=Ux$ jelölést, előbb az

$Ly=b$ majd az

$Ux=y$ egyenletrendszert kell megoldanunk.

1. $Ly=b$

$$\begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ 2 & -4 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \\ y_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 3 \\ 1 \\ -12 \end{pmatrix}$$

$$y_1=3, y_2=4, y_3=-2$$

2. $Ux=y$

$$\begin{pmatrix} -2 & -1 & 4 \\ 0 & 2 & 3 \\ 0 & 0 & -1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 3 \\ 4 \\ -2 \end{pmatrix}$$

megoldásvektor:

$$x = \begin{pmatrix} 3 \\ -1 \\ 2 \end{pmatrix}.$$

A B mátrix LU felbontása:

$$B = \begin{pmatrix} -4 & -4 & 2 \\ -2 & -7 & 3 \\ 2 & 12 & -5 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ \frac{1}{2} & 1 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -4 & -4 & 2 \\ 0 & -5 & 2 \\ 0 & 10 & -4 \end{pmatrix} =$$

$$= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ \frac{1}{2} & 1 & 0 \\ -\frac{1}{2} & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -4 & -4 & 2 \\ 0 & -5 & 2 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

A determinánsok szorzástételét felhasználva $\det(B) = \det(L)\det(U) = \det(U) = 1 \cdot 0 = 0$ azaz a B mátrix szinguláris.

1. Az $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1 = -2, y_2 = 7, y_3 = 0$$

2. $Ux=y$

$$\begin{pmatrix} -4 & -4 & 2 \\ 0 & -5 & 2 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -2 \\ 7 \\ 0 \end{pmatrix}$$

Az $Ux=y$ lineáris egyenletrendszer 3. egyenletét minden $x \in \mathbb{R}^3$ vektor teljesíti, így az egyenletrendszernek végtelen sok megoldása van. Legyen $x_3=t$, ahol $t \in \mathbb{R}$ tetszőleges. Ekkor

$$\begin{aligned} -5x_2 + 2t &= 7 \implies x_2 = \frac{7-2t}{-5} \\ -4x_1 - 4x_2 + 2x_3 &= -2 \implies x_1 = \frac{19+t}{10} \end{aligned}$$

megoldásvektor:

$$\begin{pmatrix} \frac{19+t}{10} \\ \frac{7-2t}{-5} \\ t \end{pmatrix}.$$

A C mátrix LU felbontása:

$$\begin{aligned} C &= \begin{pmatrix} -3 & -2 & 2 & 1 \\ 9 & 5 & -4 & 1 \\ -6 & -9 & 16 & 17 \\ 3 & 4 & -8 & -5 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 0 & 1 & 0 \\ -1 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -3 & -2 & 2 & 1 \\ 0 & -1 & 2 & 4 \\ 0 & -5 & 12 & 15 \\ 0 & 2 & -6 & -4 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 5 & 1 & 0 \\ -1 & -2 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -3 & -2 & 2 & 1 \\ 0 & -1 & 2 & 4 \\ 0 & 0 & 2 & -5 \\ 0 & 0 & -2 & 4 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 5 & 1 & 0 \\ -1 & -2 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -3 & -2 & 2 & 1 \\ 0 & -1 & 2 & 4 \\ 0 & 0 & 2 & -5 \\ 0 & 0 & 0 & -1 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

$$\det(C) = -6$$

1. Az $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1 = -13, y_2 = 3, y_3 = -14, y_4 = -2$$

2. Az $Ux=y$ egyenletrendszert megoldva a megoldás:

$$x_1 = 3, x_2 = 1, x_3 = -2, x_4 = 2.$$

A D mátrix LU felbontása:

$$D = \begin{pmatrix} 2 & 2 & 0 \\ -4 & -5 & -3 \\ -2 & -5 & a-6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ -1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -3 \\ 0 & -3 & a-6 \end{pmatrix} =$$

$$= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ -1 & 3 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -3 \\ 0 & 0 & a+3 \end{pmatrix}$$

$$\det(D) = -2a-6$$

$$1. Ly=b$$

$$\begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ -1 & 3 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} y_1 \\ y_2 \\ y_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 4 \\ -3 \\ 5-2a \end{pmatrix}$$

$$y_1 = 4, y_2 = 5, y_3 = -2(a+3)$$

$$2. Ux=y$$

$$\begin{pmatrix} 2 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -3 \\ 0 & 0 & a+3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 4 \\ 5 \\ -2(a+3) \end{pmatrix}$$

megoldásvektor $a \neq -3$ esetén:

$$x = \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ -2 \end{pmatrix}$$

ha azonban $a=-3$, akkor az egyenletrendszer:

$$\begin{pmatrix} 2 & 2 & 0 \\ 0 & -1 & -3 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 4 \\ 5 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

Ennek végtelen sok megoldása van, ugyanis az $Ux=y$ lineáris egyenletrendszer 3. egyenletét minden $x \in \mathbb{R}^3$ vektor teljesíti. Legyen $x_3=t$, ahol $t \in \mathbb{R}$ tetszőleges.

Ekkor

$$-x_2 - 3t = 5 \implies x_2 = -5 - 3t$$

$$2x_1 + 2x_2 = 4 \implies x_1 = 7 + 3t$$

megoldásvektor:

$$\begin{pmatrix} 7+3t \\ -5-3t \\ t \end{pmatrix}.$$

Az E mátrix LU felbontása:

$$\begin{aligned} E &= \begin{pmatrix} -2 & 2 & 1 \\ 6 & -3 & -4 \\ -4 & 1 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 2 & 1 \\ 0 & 3 & -1 \\ 0 & -3 & -1 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 2 & 1 \\ 0 & 3 & -1 \\ 0 & 0 & -2 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

$$\det(E)=12$$

1. Az $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1 = 0, y_2 = -8, y_3 = -4$$

2. Az $Ux=y$ egyenletrendszert megoldva a megoldásvektor:

$$x = \begin{pmatrix} -1 \\ -2 \\ 2 \end{pmatrix}.$$

Az F mátrix LU felbontása:

$$\begin{aligned} F &= \begin{pmatrix} 2 & -4 & 2 \\ -4 & 6 & -1 \\ 1 & 0 & -2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & -4 & 2 \\ 0 & -2 & 3 \\ 0 & 2 & -3 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ \frac{1}{2} & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & -4 & 2 \\ 0 & -2 & 3 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

$$\det(F)=0$$

1. $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1 = -2, y_2=1, y_3=2$$

2. $Ux=y$ egyenletrendszer

$$\begin{pmatrix} 2 & -4 & 2 \\ 0 & -2 & 3 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -2 \\ 1 \\ 2 \end{pmatrix}$$

ami ellentmondásos.

A G mátrix LU felbontása:

$$\begin{aligned}
G &= \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 & -2 \\ 2 & -4 & -1 & 1 \\ -4 & 8 & 6 & -3 \\ -6 & 3 & 8 & -3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 0 & 1 & 0 \\ 3 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 & -2 \\ 0 & -3 & 3 & -1 \\ 0 & 6 & -2 & 1 \\ 0 & 0 & -4 & 3 \end{pmatrix} = \\
&= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -2 & 1 & 0 \\ 3 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 & -2 \\ 0 & -3 & 3 & -1 \\ 0 & 0 & 4 & -1 \\ 0 & 0 & -4 & 3 \end{pmatrix} = \\
&= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -2 & 1 & 0 \\ 3 & 0 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 1 & 4 & -2 \\ 0 & -3 & 3 & -1 \\ 0 & 0 & 4 & -1 \\ 0 & 0 & 0 & 2 \end{pmatrix}
\end{aligned}$$

$$\det(G) = 48$$

1. Az $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1=5, y_2=6, y_3=5, y_4=6$$

2. Az $Ux=y$ egyenletrendszer megoldása:

$$x_1 = -2, x_2 = -1, x_3=2, x_4 = 3$$

A H mátrix LU felbontása:

$$\begin{aligned}
H &= \begin{pmatrix} -1 & 2 & 4 & -3 \\ 2 & -6 & -5 & 3 \\ -4 & 18 & 3 & 2 \\ -3 & 8 & 7 & -2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & 0 & 1 & 0 \\ 3 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 2 & 4 & -3 \\ 0 & -2 & 3 & -3 \\ 0 & 10 & -13 & 14 \\ 0 & 2 & -5 & 7 \end{pmatrix} = \\
&= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & -5 & 1 & 0 \\ 3 & -1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 2 & 4 & -3 \\ 0 & -2 & 3 & -3 \\ 0 & 0 & 2 & -1 \\ 0 & 0 & -2 & 4 \end{pmatrix} = \\
&= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & -5 & 1 & 0 \\ 3 & -1 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 2 & 4 & -3 \\ 0 & -2 & 3 & -3 \\ 0 & 0 & 2 & -1 \\ 0 & 0 & 0 & 3 \end{pmatrix}
\end{aligned}$$

$$\det(H)=12$$

1. Az $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1 = 21, y_2 = 1, y_3 = 4, y_4 = -6$$

2. Az $Ux=y$ egyenletrendszer megoldása:

$$x_1 = -3, x_2 = 4, x_3 = 1, x_4 = -2$$

Az I mátrix LU felbontása:

$$\begin{aligned} I &= \begin{pmatrix} -2 & 2 & 4 & -2 \\ 1 & -5 & 6 & -3 \\ -4 & 5 & 8 & -5 \\ 2 & 6 & -22 & 15 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 0 & 1 & 0 \\ -1 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 2 & 4 & -2 \\ 0 & -4 & 8 & -4 \\ 0 & 1 & 0 & -1 \\ 0 & 8 & -18 & 13 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -\frac{1}{4} & 1 & 0 \\ -1 & -2 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 2 & 4 & -2 \\ 0 & -4 & 8 & -4 \\ 0 & 0 & 2 & -2 \\ 0 & 0 & -2 & 5 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -\frac{1}{4} & 1 & 0 \\ -1 & -2 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -2 & 2 & 4 & -2 \\ 0 & -4 & 8 & -4 \\ 0 & 0 & 2 & -2 \\ 0 & 0 & 0 & 3 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

$$\det(I)=48$$

1. Az $Ly=b$ egyenletrendszer megoldása:

$$y_1=14, y_2 = -8, y_3=4, y_4 = -6$$

2. Az $Ux=y$ egyenletrendszer megoldása:

$$x_1 = -1, x_2 = 4, x_3 = 0, x_4 = -2$$

3. Mivel $a_{11} = 0$, ezért sorcserét kell végre hajtani. A

$$P_1 = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

permutációs mátrixszal balról szorozva egy mátrixot, annak első és második sora felcserélődik. Így

$$A = P_1 \begin{pmatrix} 1 & -3 & 0 & 2 \\ 0 & 1 & -2 & 4 \\ 4 & 2 & -28 & 1 \\ -1 & 0 & 1 & 1 \end{pmatrix}$$

és erre a legutóbbi mátrixra már végrehajtható az LU felbontás első lépése.

$$A = P_1 \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & 0 & 1 & 0 \\ -1 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 0 & 2 \\ 0 & 1 & -2 & 4 \\ 0 & 14 & -28 & -7 \\ 0 & -3 & 1 & 3 \end{pmatrix} =$$

$$= P_1 \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & 14 & 1 & 0 \\ -1 & -3 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 0 & 2 \\ 0 & 1 & -2 & 4 \\ 0 & 0 & 0 & -63 \\ 0 & 0 & -5 & 15 \end{pmatrix}$$

A legutolsó mátrixban a főelem (az a_{33} elem) 0, így újra sorcserére van szükség. A

$$P_2 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}$$

mátrixszal

$$A = P_1 \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & 14 & 0 & 1 \\ -1 & -3 & 1 & 0 \end{pmatrix} P_2 \begin{pmatrix} 1 & -3 & 0 & 2 \\ 0 & 1 & -2 & 4 \\ 0 & 0 & -5 & 15 \\ 0 & 0 & 0 & -63 \end{pmatrix} =: P_1 \tilde{L} P_2 U$$

Mivel

$$\tilde{L} P_2 = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 4 & 14 & 0 & 1 \\ -1 & -3 & 1 & 0 \end{pmatrix} = P_2 \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ -1 & -3 & 1 & 0 \\ 4 & 14 & 0 & 1 \end{pmatrix} =: P_2 L$$

ezért

$$A = P_1 P_2 L U =: PLU$$

ahol

$$P = P_1 P_2 = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \end{pmatrix}.$$

Az determinánsok szorzástételét felhasználva $\det(A) = \det(P) \det(L) \det(U) = 315$

B mátrix PLU felbontása:

$$B = \begin{pmatrix} 1 & 2 & -2 & 1 \\ -2 & -4 & 1 & 1 \\ 3 & 6 & 3 & 5 \\ -1 & -1 & 4 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 3 & 0 & 1 & 0 \\ -2 & 0 & -\frac{1}{3} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 2 & -2 & 1 \\ 0 & 1 & 2 & 2 \\ 0 & 0 & 9 & 2 \\ 0 & 0 & 0 & \frac{11}{3} \end{pmatrix}$$

$$\det(B)=-33$$

C mátrix PLU felbontása:

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 0 & -1 & 2 \\ 1 & -1 & 3 & 1 \\ 0 & 3 & -24 & 1 \\ -2 & 1 & 2 & 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ -2 & -\frac{1}{3} & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -1 & 3 & 1 \\ 0 & 3 & -24 & 1 \\ 0 & 0 & -1 & 2 \\ 0 & 0 & 0 & \frac{13}{3} \end{pmatrix}$$

$$\det(C)=-13$$

D mátrix PLU felbontása:

$$D = \begin{pmatrix} 2 & -2 & 1 & 0 \\ 1 & -1 & 3 & 2 \\ -2 & 3 & 5 & 1 \\ 4 & -3 & 3 & 2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & 1 & 0 \\ 2 & 1 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & -2 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 6 & 1 \\ 0 & 0 & \frac{5}{2} & 2 \\ 0 & 0 & 0 & 5 \end{pmatrix}$$

$$\det(D)=-25$$

E mátrix PLU felbontása:

$$E = \begin{pmatrix} -1 & -2 & 0 & 1 \\ 2 & 4 & 0 & 1 \\ 1 & 3 & 1 & 4 \\ 3 & 8 & 2 & -2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ -2 & 0 & 1 & 0 \\ -3 & 2 & -3 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & -2 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 5 \\ 0 & 0 & 0 & 3 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

$$\det(E)=0$$

F mátrix PLU felbontása:

$$F = \begin{pmatrix} 2 & -4 & 6 & 2 \\ -2 & 4 & 1 & 3 \\ 1 & -2 & 3 & 5 \\ 1 & -2 & 5 & 4 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & 1 & 0 \\ \frac{1}{2} & \frac{2}{7} & \frac{11}{28} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & -4 & 6 & 2 \\ 0 & 0 & 7 & 5 \\ 0 & 0 & 0 & 4 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

$$\det(F)=0$$

4. balról szorozva

$$\begin{pmatrix} d_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & d_2 & \dots & 0 \\ \vdots & & & \\ 0 & 0 & \dots & d_n \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & & & \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} d_1 a_{11} & d_1 a_{12} & \dots & d_1 a_{1n} \\ d_2 a_{21} & d_2 a_{22} & \dots & d_2 a_{2n} \\ \vdots & & & \\ d_n a_{n1} & d_n a_{n2} & \dots & d_n a_{nn} \end{pmatrix}$$

jobbról szorozva

$$\begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & & & \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} d_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & d_2 & \dots & 0 \\ \vdots & & & \\ 0 & 0 & \dots & d_n \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} d_1 a_{11} & d_2 a_{12} & \dots & d_n a_{1n} \\ d_1 a_{21} & d_2 a_{22} & \dots & d_n a_{2n} \\ \vdots & & & \\ d_1 a_{n1} & d_2 a_{n2} & \dots & d_n a_{nn} \end{pmatrix}$$

5. Az A mátrix LDL^T felbontása:

$$\begin{aligned} A &= \begin{pmatrix} 4 & -8 & 2 \\ -8 & 12 & 0 \\ 2 & 0 & -5 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & -8 & 2 \\ 0 & -4 & 4 \\ 0 & 4 & -6 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ \frac{1}{2} & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & -8 & 2 \\ 0 & -4 & 4 \\ 0 & 0 & -2 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ \frac{1}{2} & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & 0 & 0 \\ 0 & -4 & 0 \\ 0 & 0 & -2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -2 & \frac{1}{2} \\ 0 & 1 & -1 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

Az B mátrix LDL^T felbontása:

$$\begin{aligned} B &= \begin{pmatrix} -1 & 3 & -2 \\ 3 & -7 & 4 \\ -2 & 4 & -4 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 3 & -2 \\ 0 & 2 & -2 \\ 0 & -2 & 0 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 3 & -2 \\ 0 & 2 & -2 \\ 0 & 0 & -2 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 0 & 2 & 0 \\ 0 & 0 & -2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 2 \\ 0 & 1 & -1 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

Az C mátrix LDL^T felbontása:

$$\begin{aligned} C &= \begin{pmatrix} 1 & -3 & 2 \\ -3 & 11 & -2 \\ 2 & -2 & 9 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 2 \\ 0 & 2 & 4 \\ 0 & 4 & 5 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & 2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 2 \\ 0 & 2 & 4 \\ 0 & 0 & -3 \end{pmatrix} = \\ &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 2 & 2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 2 & 0 \\ 0 & 0 & -3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 2 \\ 0 & 1 & 2 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

A D mátrix LDL^T felbontása:

$$\begin{aligned}
 D &= \begin{pmatrix} -1 & 1 & -2 & -1 \\ 1 & 1 & -2 & 7 \\ -2 & -2 & 1 & -8 \\ -1 & 7 & -8 & 6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 1 & -2 & -1 \\ 0 & 2 & -4 & 6 \\ 0 & -4 & 5 & -6 \\ 0 & 6 & -6 & 7 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -2 & 1 & 0 \\ 1 & 3 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 1 & -2 & -1 \\ 0 & 2 & -4 & 6 \\ 0 & 0 & -3 & 6 \\ 0 & 0 & 6 & -11 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -2 & 1 & 0 \\ 1 & 3 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 1 & -2 & -1 \\ 0 & 2 & -4 & 6 \\ 0 & 0 & -3 & 6 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 & 0 \\ 2 & -2 & 1 & 0 \\ 1 & 3 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 2 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & -3 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -1 & 2 & 1 \\ 0 & 1 & -2 & 3 \\ 0 & 0 & 1 & -2 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

6. Az A mátrix Cholesky-felbontása:

$$\begin{aligned}
 A &= \begin{pmatrix} 9 & -3 & -6 \\ -3 & 5 & 4 \\ -6 & 4 & 6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{3} & 1 & 0 \\ -\frac{2}{3} & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & -3 & -6 \\ 0 & 4 & 2 \\ 0 & 2 & 2 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{3} & 1 & 0 \\ -\frac{2}{3} & \frac{1}{2} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & -3 & -6 \\ 0 & 4 & 2 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{3} & 1 & 0 \\ -\frac{2}{3} & \frac{1}{2} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & 0 & 0 \\ 0 & 4 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -\frac{1}{3} & -\frac{2}{3} \\ 0 & 1 & \frac{1}{2} \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 3 & 0 & 0 \\ -1 & 2 & 0 \\ -2 & 1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 3 & -1 & -2 \\ 0 & 2 & 1 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

A determinánsok szorzástételét felhasználva $\det(A)=\det(L)\det(U)=\det(U)=36$

A B mátrix Cholesky-felbontása:

$$\begin{aligned}
 B &= \begin{pmatrix} 3 & -9 & 9 \\ -9 & 29 & -31 \\ 9 & -31 & 37 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 3 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 3 & -9 & 9 \\ 0 & 2 & -4 \\ 0 & -4 & 10 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 3 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 3 & -9 & 9 \\ 0 & 2 & -4 \\ 0 & 0 & 2 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -3 & 1 & 0 \\ 3 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 3 & 0 & 0 \\ 0 & 2 & 0 \\ 0 & 0 & 2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -3 & 3 \\ 0 & 1 & -2 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} \sqrt{3} & 0 & 0 \\ -3\sqrt{3} & \sqrt{2} & 0 \\ 3\sqrt{3} & -2\sqrt{2} & \sqrt{2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \sqrt{3} & -3\sqrt{3} & 3\sqrt{3} \\ 0 & \sqrt{2} & -2\sqrt{2} \\ 0 & 0 & \sqrt{2} \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

$$\det(B)=12$$

A C mátrix Cholesky-felbontása:

$$\begin{aligned}
 C &= \begin{pmatrix} 2 & -4 & 6 \\ -4 & 9 & -13 \\ 6 & -13 & 21 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ 3 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & -4 & 6 \\ 0 & 1 & -1 \\ 0 & -1 & 3 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ 3 & -1 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -2 & 3 \\ 0 & 1 & -1 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} \sqrt{2} & 0 & 0 \\ -2\sqrt{2} & 1 & 0 \\ 3\sqrt{2} & -1 & \sqrt{2} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \sqrt{2} & -2\sqrt{2} & 3\sqrt{2} \\ 0 & 1 & -1 \\ 0 & 0 & \sqrt{2} \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

$$\det(C)=4$$

A D mátrix Cholesky-felbontása:

$$\begin{aligned}
 D &= \begin{pmatrix} 9 & -3 & 9 \\ -3 & 17 & -7 \\ 9 & -7 & 10 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{3} & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & -3 & 9 \\ 0 & 16 & -4 \\ 0 & -4 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{3} & 1 & 0 \\ 1 & -\frac{1}{4} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & -3 & 9 \\ 0 & 16 & -4 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{3} & 1 & 0 \\ 1 & -\frac{1}{4} & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & 0 & 0 \\ 0 & 16 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -\frac{1}{3} & 1 \\ 0 & 1 & -\frac{1}{4} \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 3 & 0 & 0 \\ -1 & 4 & 0 \\ 3 & -1 & 0 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 3 & -1 & 3 \\ 0 & 4 & -1 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

$$\det(D)=0$$

Az E mátrix Cholesky-felbontása:

$$\begin{aligned}
 E &= \begin{pmatrix} 16 & -8 & 12 & -4 \\ -8 & 13 & -3 & 2 \\ 12 & -3 & 14 & -11 \\ -4 & 2 & -11 & 21 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ \frac{3}{4} & 0 & 1 & 0 \\ -\frac{1}{4} & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 16 & -8 & 12 & -4 \\ 0 & 9 & 3 & 0 \\ 0 & 3 & 5 & -8 \\ 0 & 0 & -8 & 20 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ \frac{3}{4} & \frac{1}{3} & 1 & 0 \\ -\frac{1}{4} & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 16 & -8 & 12 & -4 \\ 0 & 9 & 3 & 0 \\ 0 & 0 & 4 & -8 \\ 0 & 0 & -8 & 20 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ \frac{3}{4} & \frac{1}{3} & 1 & 0 \\ -\frac{1}{4} & 0 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 16 & -8 & 12 & -4 \\ 0 & 9 & 3 & 0 \\ 0 & 0 & 4 & -8 \\ 0 & 0 & 0 & 4 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 1 & 0 & 0 \\ \frac{3}{4} & \frac{1}{3} & 1 & 0 \\ -\frac{1}{4} & 0 & -2 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 16 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 9 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 4 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -\frac{1}{2} & \frac{3}{4} & -\frac{1}{4} \\ 0 & 1 & \frac{1}{3} & 0 \\ 0 & 0 & 1 & -2 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 4 & 0 & 0 & 0 \\ -2 & 3 & 0 & 0 \\ 3 & 1 & 2 & 0 \\ -1 & 0 & -4 & 2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & -2 & 3 & -1 \\ 0 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 2 & -4 \\ 0 & 0 & 0 & 2 \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

$$\det(E)=2304$$

Az F mátrix Cholesky-felbontása:

$$\begin{aligned}
 F &= \begin{pmatrix} 4 & -4 & -2 \\ -4 & 5 & 5 \\ -2 & 5 & a^2 + 10 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & -4 & -2 \\ 0 & 1 & 3 \\ 0 & 3 & a^2 + 9 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 3 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & -4 & -2 \\ 0 & 1 & 3 \\ 0 & 0 & a^2 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ -1 & 1 & 0 \\ -\frac{1}{2} & 3 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 4 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & a^2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & -1 & -\frac{1}{2} \\ 0 & 1 & 3 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \\
 &= \begin{pmatrix} 2 & 0 & 0 \\ -2 & 1 & 0 \\ -1 & 3 & a \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 2 & -2 & -1 \\ 0 & 1 & 3 \\ 0 & 0 & a \end{pmatrix}
 \end{aligned}$$

$$\det(F)=4a^2$$

P1. Számítógéppel (dupla pontosságú számítás mellett) kiszámolva az első egyenletrendszer megoldására a következőt kapjuk: $x_1 = 0, x_2 = 1$. Ugyanakkor a második egyenletrendszer esetén $x_1 = 1, x_2 = 1$ adódik.

Azt látjuk tehát, hogy két matematikailag ekvivalens egyenletrendszer esetén lényegesen különböző megoldásokat kaptunk a gépi megoldás során. Egyik megoldás sem pontos, de látható, hogy a második megoldás közelebb van a valódi megoldáshoz. A jelenség magyarázata az, hogy a kerekítési hibákból adódó pontatlanságok nagy hibákat okozhatnak osztás során, ha a nevező abszolút értékben kicsi. Az előző esetben pontosan ez a helyzet (hiszen a megoldás során az $a_{11} = 10^{-17}$ elemmel osztunk). Az ilyen hibák elkerülése érdekében használjuk a főelemválasztást.

3.4 Legkisebb négyzetek módszere

1. (a)

A modell: $F(t)=a+bt$, a mérési adatok száma $m=4$. A modell paramétereit az

$$\begin{pmatrix} m & \sum_{i=1}^m t_i \\ \sum_{i=1}^m t_i & \sum_{i=1}^m t_i^2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sum_{i=1}^m f_i \\ \sum_{i=1}^m t_i f_i \end{pmatrix}$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk. Behelyettesítve a megadott értékeket:

$$\begin{pmatrix} 4 & 2 \\ 2 & 6 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -\frac{2}{3} \\ \frac{13}{6} \end{pmatrix}.$$

A mátrix determinánsa 20, így a lineáris egyenletrendszer egyértelműen megoldható (ez már az adatokból is leolvasható, mivel legalább 2 különböző t_i érték adott).

Az egyenletrendszer megoldása:

$$\begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \frac{1}{20} \begin{pmatrix} 6 & -2 \\ -2 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} -\frac{2}{3} \\ \frac{13}{6} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -\frac{5}{12} \\ \frac{1}{2} \end{pmatrix}.$$

Így az illesztett modell: $F(t)=-\frac{5}{12}+\frac{1}{2}t$.

(b)

A modell: $F(t)=a+bt$ a mérések száma $m=5$. Mivel a t_i értékek között van legalább 2 különböző, ezért a feladat egyértelműen megoldható.

A megoldandó egyenletrendszer:

$$\begin{pmatrix} 5 & 4 \\ 4 & 16 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 \\ -\frac{5}{2} \end{pmatrix}.$$

A mátrix determinánsa 64, így

$$\begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = -\frac{1}{64} \begin{pmatrix} 16 & -4 \\ -4 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ -\frac{5}{2} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{13}{32} \\ -\frac{33}{128} \end{pmatrix}$$

az illesztett modell: $F(t)=-\frac{13}{32}-\frac{33}{128}t$.

(c)

A modell továbbra is: $F(t)=a+bt$ de a mérések száma 6 így az $m=6$. Mivel itt is van

legalább 2 különböző t_i érték így a feladat egyértelműen megoldható.
A megoldandó egyenletrendszer:

$$\begin{pmatrix} 6 & \frac{21}{2} \\ \frac{21}{2} & \frac{91}{4} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 12 \\ \frac{203}{8} \end{pmatrix}.$$

A mátrix determinánsa $\frac{105}{4}$ így

$$\begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \frac{4}{105} \begin{pmatrix} \frac{91}{4} & -\frac{21}{2} \\ -\frac{21}{2} & 6 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 12 \\ \frac{203}{8} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{1}{4} \\ 1 \end{pmatrix}$$

az illesztett modell: $F(t) = \frac{1}{4} + t$.

(d)

A megoldandó egyenletrendszer:

$$\begin{pmatrix} 5 & 10 \\ 10 & 30 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{7}{2} \\ 4 \end{pmatrix}.$$

A mátrix determinánsa 50, így

$$\begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \frac{1}{50} \begin{pmatrix} 30 & -10 \\ -10 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{7}{2} \\ 4 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{13}{10} \\ -\frac{3}{10} \end{pmatrix}$$

az illesztett modell: $F(t) = \frac{13}{10} - \frac{3}{10}t$.

2. (a)

A modell amivel közelítünk az $F(t) = c_1 + c_2t + c_3t^2$ alakú. Az ismeretlen c_1, c_2, c_3 paramétereket az $A^T A = A^T f$ Gaus- féle normálegyenlet megoldásával kapjuk, ahol

$$A = \begin{pmatrix} 1 & t_1 & t_1^2 \\ 1 & t_2 & t_2^2 \\ 1 & t_3 & t_3^2 \\ 1 & t_4 & t_4^2 \end{pmatrix}; \quad x = \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \\ c_3 \end{pmatrix}; \quad f = \begin{pmatrix} f_1 \\ f_2 \\ f_3 \\ f_4 \end{pmatrix}.$$

Ebből

$$A^T A = \begin{pmatrix} m & \sum_{i=1}^m t_i & \sum_{i=1}^m t_i^2 \\ \sum_{i=1}^m t_i & \sum_{i=1}^m t_i^2 & \sum_{i=1}^m t_i^3 \\ \sum_{i=1}^m t_i^2 & \sum_{i=1}^m t_i^3 & \sum_{i=1}^m t_i^4 \end{pmatrix}; \quad A^T f = \begin{pmatrix} \sum_{i=1}^m f_i \\ \sum_{i=1}^m t_i \cdot f_i \\ \sum_{i=1}^m t_i^2 \cdot f_i \end{pmatrix}$$

az adatokat behelyettesítve:

$$\begin{pmatrix} 4 & 2 & 6 \\ 2 & 6 & 8 \\ 6 & 8 & 18 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \\ c_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{5}{2} \\ \frac{9}{2} \\ \frac{9}{2} \end{pmatrix}.$$

Ennek megoldása: $c_1 = \frac{37}{40}$, $c_2 = \frac{51}{40}$, $c_3 = -\frac{25}{40}$

így az illesztett modell: $F(t) = \frac{37}{40} + \frac{51}{40}t - \frac{25}{40}t^2$.

(b)

A modell amivel közelítünk az $F(t) = c_1 + c_2t + c_3t^2$ alakú. Az ismeretlen c_1 , c_2 , c_3 paramétereket a

$$\begin{pmatrix} 5 & 3 & 7 \\ 3 & 7 & 9 \\ 7 & 9 & 19 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \\ c_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{1}{2} \\ 0 \\ 4 \end{pmatrix}$$

egyenlet megoldásával kapjuk.

Ennek megoldása: $c_1 = -\frac{1}{2}$, $c_2 = -\frac{3}{4}$, $c_3 = \frac{3}{4}$

így az illesztett modell: $F(t) = -\frac{1}{2} - \frac{3}{4}t + \frac{3}{4}t^2$.

3. Mivel az alappontok között csak 2 különböző érték szerepel elsőfokú polinommal érdemes közelíteni (magasabb fokszámú polinom esetén a megoldandó lineáris egyenletrendszer szinguláris lesz, a feladatnak végtelen sok megoldása lesz).

A modell : $F(t) = a + bt$, a mérési adatok száma pedig $m=5$. A modell paramétereit az

$$\begin{pmatrix} m & \sum_{i=1}^m t_i \\ \sum_{i=1}^m t_i & \sum_{i=1}^m t_i^2 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \sum_{i=1}^m f_i \\ \sum_{i=1}^m t_i f_i \end{pmatrix}$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk. Behelyettesítve a megadott értékeket:

$$\begin{pmatrix} 5 & 1 \\ 1 & 11 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 5.1 \\ 1.2 \end{pmatrix}.$$

A mátrix determinánsa 54, így a lineáris egyenletrendszer egyértelműen megoldható. Az egyenletrendszer megoldása:

$$\begin{pmatrix} a \\ b \end{pmatrix} = \frac{1}{54} \begin{pmatrix} 11 & -1 \\ -1 & 5 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 5.1 \\ 1.2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{61}{60} \\ \frac{1}{60} \end{pmatrix}.$$

Így az illesztett modell: $F(t) = \frac{61}{60} + \frac{1}{60}t$.

4. Itt is a Gauss-féle normálegyenletet kell megoldani ami a következő $A^T A x = A^T f$
Az A matrix:

$$A = \begin{pmatrix} 1 & \cos(\pi t_1) & \sin(\pi t_1) \\ 1 & \cos(\pi t_2) & \sin(\pi t_2) \\ 1 & \cos(\pi t_3) & \sin(\pi t_3) \\ 1 & \cos(\pi t_4) & \sin(\pi t_4) \\ 1 & \cos(\pi t_5) & \sin(\pi t_5) \\ 1 & \cos(\pi t_6) & \sin(\pi t_6) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \\ 1 & -1 & 0 \\ 1 & 0 & -1 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \end{pmatrix}.$$

Kiszámoljuk az $A^T A$ és $A^T f$ mátrixokat:

$$A^T A = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & -1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & -1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \\ 1 & -1 & 0 \\ 1 & 0 & -1 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 6 & 1 & 1 \\ 1 & 3 & 0 \\ 1 & 0 & 3 \end{pmatrix}$$

$$A^T f = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & -1 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & -1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 1 \\ -2 \\ -\frac{5}{2} \\ -\frac{1}{2} \\ \frac{5}{4} \\ -\frac{3}{2} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -\frac{17}{4} \\ \frac{19}{4} \\ -3 \end{pmatrix}.$$

az adatokat behelyettesítve:

$$\begin{pmatrix} 6 & 1 & 1 \\ 1 & 3 & 0 \\ 1 & 0 & 3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \\ c_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -\frac{17}{4} \\ \frac{19}{4} \\ -3 \end{pmatrix}.$$

Ennek megoldása: $c_1 = -\frac{277}{32}$, $c_2 = \frac{181}{96}$, $c_3 = -\frac{67}{96}$

Így az illesztett modell: $F(t) = -\frac{277}{32} + \frac{181}{96} \cos(\pi t_1) - \frac{67}{96} \sin(\pi t_1)$.

Ha a második táblázat adatait közelítjük:

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 1 \end{pmatrix} \quad A^T A = \begin{pmatrix} 4 & 2 & 2 \\ 2 & 2 & 0 \\ 2 & 0 & 2 \end{pmatrix}$$

Mivel $\det(A^T A) = 0$, ezért a lineáris egyenletrendszer megoldása nem egyértelmű. Ez már abból is látható, hogy az A mátrix oszlopvektorai nem lineárisan függetlenek.

5. A modell: $F(t) = a + bt$, a mérési adatok száma $m=10$.

Az illesztett model: $F(t) = 1.52654036 + 0.49132304 t$

6. A modell: $F(t) = a + \frac{b}{t}$, a mérési adatok száma $m=10$.

Az illesztett model: $F(t) = 1.98808127 + \frac{3.02737220}{t}$

7. A modell: $F(t) = a + b \cdot \cos(\pi t) + c \cdot \sin(\pi t)$, a mérési adatok száma $m=13$.

Az illesztett model: $F(t) = 1.19946872 + 0.71225610 \cos(\pi t) + 0.97947590 \sin(\pi t)$

3.5 Sajátérték feladatok

1. (a)

$$A = \begin{pmatrix} -2 & 3 \\ -4 & 5 \end{pmatrix}$$

A sajátértékek meghatározásához írjuk fel az A mátrix karakterisztikus polinomját!

$$\det(A - \lambda E) = \begin{vmatrix} -2 - \lambda & 3 \\ -4 & 5 - \lambda \end{vmatrix} = (-2 - \lambda) \cdot (5 - \lambda) - (-12) = \lambda^2 - 3\lambda + 2$$

A sajátértékek a karakterisztikus polinom gyökei lesznek:

$$\lambda^2 - 3\lambda + 2 = 0$$

$$\lambda_{1,2} = \frac{3 \pm \sqrt{9 - 8}}{2} = \frac{3 \pm 1}{2}, \quad \lambda_1 = 2, \quad \lambda_2 = 1.$$

A $\lambda = 2$ sajátértékhez tartozó sajátvektort az

$$(A - 2 \cdot E)v = 0$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk.

$$\begin{pmatrix} -4 & 3 \\ -4 & 3 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix},$$

így

$$v = \begin{pmatrix} 0,6 \\ 0,8 \end{pmatrix}.$$

A $\lambda = 1$ sajátértékhez tartozó sajátvektort az

$$(A - 1 \cdot E)v = 0$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk.

$$\begin{pmatrix} -3 & 3 \\ -4 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix},$$

így

$$v = \begin{pmatrix} \frac{1}{\sqrt{2}} \\ \frac{1}{\sqrt{2}} \end{pmatrix}.$$

(b)

$$A = \begin{pmatrix} 3 & 1 \\ -1 & 1 \end{pmatrix}$$

A mátrix karakterisztikus egyenlete:

$$\lambda^2 - 4\lambda + 4 = 0.$$

Ennek gyökei:

$$\lambda_{1,2} = \frac{4 \pm \sqrt{16 - 16}}{2} = \frac{4}{2}, \quad \lambda = 2.$$

A mátrixnak egy kétszeres multiplicitású valós sajátértéke van.

A $\lambda = 2$ sajátértékhez tartozó sajátvektort az

$$(A - 2 \cdot E)v = 0$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk.

$$\begin{pmatrix} 1 & 1 \\ -1 & -1 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix},$$

így

$$v = \begin{pmatrix} \frac{1}{\sqrt{2}} \\ -\frac{1}{\sqrt{2}} \end{pmatrix}.$$

(c)

$$A = \begin{pmatrix} -1 & -5 \\ 1 & 3 \end{pmatrix}$$

A karakterisztikus egyenlet:

$$\lambda^2 - 2\lambda + 2 = 0,$$

Ennek gyökei

$$\lambda_{1,2} = \frac{2 \pm \sqrt{4 - 8}}{2} = \frac{2 \pm \sqrt{-4}}{2} = \frac{2 \pm \sqrt{4} \cdot \sqrt{-1}}{2} = \frac{2 \pm 2i}{2} = 1 \pm i, \quad \lambda_{1,2} = 1 \pm i$$

A mátrix sajátértékei komplexek.

A $\lambda = 1 + i$ sajátértékhez tartozó sajátvektort az

$$(A - (1 + i) \cdot E)v = 0$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk.

$$\begin{pmatrix} -2 - i & -5 \\ 1 & 2 - i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix},$$

így

$$v = \begin{pmatrix} 1 \\ -\frac{1}{5}(i+2) \end{pmatrix}.$$

A $\lambda = 1 - i$ sajátértékhez tartozó sajátvektort az

$$(A - (1 - i) \cdot E)v = 0$$

lineáris egyenletrendszer megoldásával kapjuk.

$$\begin{pmatrix} -2+i & -5 \\ 1 & 2+i \end{pmatrix} \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix},$$

így

$$v = \begin{pmatrix} 1 \\ -\frac{1}{5}(2-i) \end{pmatrix}.$$

2. Induljunk ki az $Av = \lambda v$ egyenletből, majd vegyük mindkét oldal normáját!

$$\|A\| \cdot \|v\| \geq \|Av\| = \|\lambda v\| = |\lambda| \cdot \|v\|$$

Ebből $v \neq 0$ miatt következik, hogy

$$\|A\| \geq |\lambda|.$$

3. Ha A -nak a 0 sajátértéke, akkor $\det(A - 0E) = 0$, tehát $\det(A) = 0$, azaz A szinguláris. Ha A szinguláris akkor $\det(A) = 0$, azaz a $\lambda = 0$ megoldja a $\det(A - \lambda E) = 0$ egyenletet, tehát A -nak a 0 sajátértéke.

4. Legyen $v \neq 0$ a λ sajátértékhez tartozó sajátvektor:

$$A \cdot v = \lambda \cdot v.$$

Szorozzuk meg az egyenlet mindkét oldalát balról A^{-1} -gyel:

$$v = \lambda \cdot A^{-1} \cdot v.$$

Az A mátrix reguláris, így $\lambda \neq 0$.

$$\frac{1}{\lambda} \cdot v = A^{-1} \cdot v,$$

azaz az A^{-1} mátrixnak $\frac{1}{\lambda}$ sajátértéke, a hozzá tartozó sajátvektor v .

5. Legyen $v \neq 0$ a λ sajátértékhez tartozó sajátvektor.

$$\begin{aligned} A \cdot v &= \lambda \cdot v & / \cdot A \\ A^2 \cdot v &= \lambda \cdot A \cdot v \\ A^2 \cdot v &= \lambda \cdot (\lambda \cdot v) \\ A^2 \cdot v &= \lambda^2 \cdot v, \end{aligned}$$

azaz λ^2 az A^2 mátrix sajátértéke, a hozzátartozó sajátvektor v .

6. Legyen $v \neq 0$ az A mátrix λ sajátértékéhez tartozó sajátvektor.

$$\begin{aligned} A \cdot v &= \lambda \cdot v & / - cE \cdot v \\ (A - cE) \cdot v &= (\lambda - c) \cdot v, \end{aligned}$$

tehát $\lambda - c$ sajátértéke az $A - cE$ mátrixnak, v pedig a $\lambda - c$ sajátértékhez tartozó sajátvektor.

7. Ha egy mátrix domináns főátlójú, akkor a főátlóban álló elemek nagyobbak, mint a velük egy sorban lévő elemek abszolútértékeinek összegei.

Ez alapján a Gersgorin körök uniójában nincs benne a 0, tehát az nem sajátértéke a mátrixnak, így a mátrix reguláris.

8. (a) A mátrix sajátértékei a

4 középpontú és 4 sugarú,

−3 középpontú és 2 sugarú,

−7 középpontú és 1 sugarú körök uniójában helyezkednek el.

A 0 beleesik a 4 középpontú körbe, így lehet, hogy a mátrix nem invertálható.

A körök nem metszik egymást, így minden körben pontosan 1 darab sajátérték található, amelyek valósak.

(b) A mátrix sajátértékei a

4 középpontú és 3 sugarú,

3 középpontú és 2 sugarú,

7 középpontú és 3 sugarú körök uniójában helyezkednek el.

A 0 nem tartozik egyik körhöz sem, tehát a mátrix invertálható. Mind három kör metszi egymást, így a 3 sajátérték ezek uniójában bárhol lehet. Mivel a mátrix szimmetrikus, így sajátértékei biztosan valósak, a Gersgorin körök elhelyezkedéséből következően pedig pozitívak. A mátrix így pozitív definit.

- (c) A mátrix sajátértékei a
 4 középpontú és 5 sugarú,
 −5 középpontú és 2 sugarú,
 −11 középpontú és 2 sugarú körök uniójában helyezkednek el.

A 0 beleesik a 4 középpontú körbe, így lehet, hogy a mátrix nem invertálható.
 A körök nem metszik egymást, így minden körben pontosan 1 darab sajátérték található, amelyek valósak.

9. A mátrix sajátértékei a
 8 középpontú és 6 sugarú,
 5 középpontú és 3 sugarú,
 −3 középpontú és 2 sugarú,
 7 középpontú és 4 sugarú,
 −4 középpontú és 3 sugarú körök uniójában helyezkednek el.

A 0 nem tartozik egyik körhöz sem, tehát A mátrix reguláris. A −3 és −4 középpontú körök uniójában 2, a 8 az 5 és a 7 középpontú körök uniójában pedig 3 darab sajátérték található.

10. Ha adott az $A \in \mathbb{R}^{n \times n}$ mátrix és a $v \in \mathbb{R}^n, v \neq 0$ vektor, akkor a $J(\lambda) = \|A \cdot v - \lambda \cdot v\|_2^2$ függvény minimumhelye

$$\lambda = \frac{\langle Av, v \rangle}{\langle v, v \rangle}.$$

Ezt a hányadost nevezzük Rayleigh hányadosnak.

Esetünkben:

$$\lambda = \frac{\langle Av, v \rangle}{\langle v, v \rangle} = \frac{(-3) \cdot (-13) + 7 \cdot 27 + 2 \cdot 6 + 5 \cdot 20 + 1 \cdot 4}{(-3)^2 + 7^2 + 2^2 + 5^2 + 1^2} = \frac{43}{11},$$

így $\lambda = \frac{43}{11}$ esetén lesz minimális az $Av - \lambda v$ euklideszi normája.

$$11. \quad v = \begin{pmatrix} -5 \\ 0 \\ 4 \end{pmatrix}, \quad Av = \begin{pmatrix} -15 \\ 1 \\ 12 \end{pmatrix},$$

$$\lambda = \frac{\langle Av, v \rangle}{\langle v, v \rangle} = \frac{(-5) \cdot (-15) + 4 \cdot 12}{(-5)^2 + 4^2} = 3,$$

így a minimumhely $\lambda = 3$.

$$A - 3E = \begin{pmatrix} 0 & -1 & 0 \\ -1 & -1 & -1 \\ 0 & -1 & 0 \end{pmatrix}.$$

$\det(A - 3E) = 0$, tehát a 3 sajátértéke az A mátrixnak.

12. (a)

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix}, \quad \epsilon = 0.01.$$

Az $y^{(0)}$ -t tetszőlegesen választjuk ki, innentől kezdve ez érvényes az alábbi feladatokra is!

$$y^{(0)} = \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} \quad Ay^{(0)} = \begin{pmatrix} 2 \\ 1 \end{pmatrix} \quad \lambda^0 = \frac{\langle Ay^{(0)}, y^{(0)} \rangle}{\langle y^{(0)}, y^{(0)} \rangle} = \frac{2 \cdot 1 + 1 \cdot 0}{1^2 + 0^2} = 2$$

$$y^{(1)} = Ay^{(0)} = \begin{pmatrix} 2 \\ 1 \end{pmatrix} \quad Ay^{(1)} = \begin{pmatrix} 3 \\ 4 \end{pmatrix} \quad \lambda^1 = \frac{\langle Ay^{(1)}, y^{(1)} \rangle}{\langle y^{(1)}, y^{(1)} \rangle} = \frac{10}{5} = 2$$

Mivel a sajátérték két egymást követő közelítőértéke megegyezik, az iterációt abbahagyjuk. Könnyen ellenőrizhető, hogy annak ellenére, hogy az iteráció leállási feltétele teljesül (tetszőleges ϵ esetén), $\lambda = 2$ nem sajátértéke a mátrixnak. A jelenség oka, hogy a mátrix sajátértékei komplexek ($2 \pm i$).

(b)

$$A = \begin{pmatrix} 3 & 1 & -1 \\ -1 & 3 & 2 \\ -1 & 2 & 3 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	4,428571
2	4,565836
3	4,708517
4	4,820636
5	4,892743
6	4,936241
7	4,962060
8	4,977372
9	4,986477
10	4,991906

$K = 10$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(10)}$ -hez tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(10)} = \begin{pmatrix} 0,005678 \\ 0,707095 \\ 0,707095 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(10)} - \lambda^{(10)} \cdot y^{(10)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

ezért az iteráció sikeres.

(c)

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -1 & 0 \\ -1 & 2 & -1 \\ 0 & -1 & 2 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	3,333333
2	3,411765
3	3,414141

$K = 3$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(3)}$ -hoz tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(3)} = \begin{pmatrix} -0,497468 \\ 0,710669 \\ -0,497468 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(3)} - \lambda^3 \cdot y^{(3)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

ezért az iteráció sikeres.

(d)

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -2 & 3 \\ 1 & 1 & 1 \\ 1 & 3 & -1 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	-0,714286
2	-1,647059
3	-0,767123
.	.
.	.
.	.
.	.
17	2,997504
18	3,001397

$K = 18$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(18)}$ -hoz tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(18)} = \begin{pmatrix} 0,580383 \\ 0,577778 \\ 0,573871 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(18)} - \lambda^{18} \cdot y^{(18)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

ezért az iteráció sikeres.

(e)

$$A = \begin{pmatrix} 3 & -1 & 0 \\ -1 & 2 & -1 \\ 0 & -1 & 3 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	3,666666
2	3,976744
3	3,998536
4	3,999908

$K = 4$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(4)}$ -hez tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(4)} = \begin{pmatrix} -0,575086 \\ 0,581852 \\ -0,575086 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(4)} - \lambda^4 \cdot y^{(4)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

ezért az iteráció sikeres.

(f)

$$A = \begin{pmatrix} 0 & 1 & -2 \\ -4 & 4 & 4 \\ -2 & 1 & 0 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	3,777777
2	4,060606
3	3,956204
4	4,018622
5	3,989857
6	4,004856
7	3,997516
8	4,001229

$K = 8$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(8)}$ -hoz tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(8)} = \begin{pmatrix} 0,161621 \\ 0,973528 \\ 0,161621 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(8)} - \lambda^8 \cdot y^{(8)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

ezért az iteráció sikeres.

(g)

$$A = \begin{pmatrix} 4 & -2 & 0 & 0 \\ -1 & 4 & 2 & 0 \\ 0 & -2 & 4 & 1 \\ 0 & 0 & 2 & 4 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

$$\text{Az } y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix} \text{ vektorból indítva az iterációt}$$

K	λ^K
1	5
2	5,193370
3	5,151964
4	5,092132
5	5,049725
6	5,024130
7	5,009953
8	5,002709
9	4,999389

$K = 9$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(9)}$ -hez tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(9)} = \begin{pmatrix} 0,156041 \\ -0,486969 \\ -0,322878 \\ -0,796406 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(9)} - \lambda^9 \cdot y^{(9)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

nem teljesül ezért az iteráció sikertelen. Az iteráció más kezdővektorokból indítva sem lesz sikeres, aminek az az oka, hogy a mátrix sajátértékei komplexek.

(h)

$$A = \begin{pmatrix} -10 & -2 & -2 \\ 15 & 1 & 7 \\ 21 & 3 & 5 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	-7,428571
2	-4,204082
3	-5,840173
4	-5,916457
5	-5,592783
6	-5,681270
7	-5,710750
8	-5,686712
9	-5,688746

$K = 9$ esetén teljesül a leállási feltétel.

A $\lambda^{(9)}$ -hez tartozó sajátvektor közelítés:

$$y^{(9)} = \begin{pmatrix} -0,464045 \\ 0,122739 \\ 0,877267 \end{pmatrix}$$

Mivel

$$\|Ay^{(9)} - \lambda^9 \cdot y^{(9)}\|_2^2 \leq \epsilon,$$

ezért az iteráció sikeres.

(i)

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 1 \\ 2 & -2 & 2 \\ 1 & 2 & 1 \end{pmatrix} \quad \epsilon = 0,001.$$

Az $y^{(0)} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ vektorból indítva az iterációt

K	λ^K
1	-2
2	-2

Mivel a sajátérték két egymás követő közelítőértéke megegyezik, az iterációt abbahagyjuk.

Mivel $\lambda = -2$ esetén az $A \cdot v = \lambda \cdot v$ egyenlet teljesül, ezért λ sajátértéke a mátrixnak.

3.6 Lagrange interpoláció

1. (a) $(-3, -6), (-2, -17), (-1, -8), (1, -2), (2, 19)$

Készítsük el az osztott differenciák táblázatát:

-3	-6				
		$\frac{(-17)-(-6)}{(-2)-(-3)} = -11$			
-2	-17		$\frac{9-(-11)}{(-1)-(-3)} = 10$		
		$\frac{(-8)-(-17)}{(-1)-(-2)} = 9$		$\frac{(-2)-10}{1-(-3)} = -3$	
-1	-8		$\frac{3-9}{1-(-2)} = -2$		$\frac{2-(-3)}{2-(-3)} = 1$
		$\frac{(-2)-(-8)}{1-(-1)} = 3$		$\frac{6-(-2)}{2-(-2)} = 2$	
1	-2		$\frac{21-3}{2-(-1)} = 6$		
		$\frac{19-(-2)}{2-1} = 21$			
2	19				

Az illesztett polinom:

$$N_4(x) = -6 - 11 \cdot (x+3) + 10 \cdot (x+3) \cdot (x+2) - 3 \cdot (x+3) \cdot (x+2) \cdot (x+1) + (x+3) \cdot (x+2) \cdot (x+1) \cdot (x-1) = x^4 + 2x^3 - 3x^2 + x - 3.$$

- (b) $(-3, -31), (-2, -8), (1, 1), (2, 22)$

A differenciátáblázat:

-3	-31			
		23		
-2	-8		-5	
		3	$\frac{19}{10}$	
1	1		$\frac{9}{2}$	
		21		
2	22			

Az illesztett polinom:

$$N_3(x) = -31 + 23 \cdot (x+3) - 5 \cdot (x+3) \cdot (x+2) + \frac{19}{10} \cdot (x+3) \cdot (x+2) \cdot (x-1) = \frac{19}{10}x^3 + \frac{153}{5}x^2 + \frac{1169}{10}x + \frac{478}{5} = -\frac{17}{5} - \frac{1}{10}x + \frac{13}{5}x^2 + \frac{19}{10}x^3.$$

(c) $(-2, -13), (-1, -4), (1, 2)$

A differenciátáblázat:

-2	-13		
		9	
-1	-4		-2
		3	
1	2		

Az illesztett polinom:

$$N_2(x) = -13 + 9 \cdot (x+2) - 2 \cdot (x+2) \cdot (x+1) = -2x^2 + 3x + 1.$$

(d) $(-2, -5), (-1, 3), (0, 1), (2, 15)$

A differenciátáblázat:

-2	-5		
		8	
-1	3		-5
		-2	2
0	1		3
		7	
2	15		

Az illesztett polinom:

$$N_3(x) = -5 + 8 \cdot (x+2) - 5 \cdot (x+2) \cdot (x+1) + 2 \cdot (x+2) \cdot (x+1) \cdot x = 2x^3 + x^2 - 3x + 1.$$

(e) $(-1, 4), (1, 2), (2, 10), (3, 40)$

A differenciátáblázat:

-1	4		
		-1	
1	2		3
		8	2
2	10		11
		30	
3	40		

Az illesztett polinom:

$$N_3(x) = 4 - 1 \cdot (x+1) + 3 \cdot (x+1) \cdot (x-1) + 2 \cdot (x+1) \cdot (x-1) \cdot (x-2) = 2x^3 - x^2 - 3x + 4.$$

(f) $(-2, 38), (-1, 5), (1, -1), (2, -10), (3, -7)$

A differenciátáblázat:

-2	38				
		-33			
-1	5		10		
		-3		-3	
1	-1		-2		1
		-9		2	
2	-10		6		
		3			
3	-7				

Az illesztett polinom:

$$N_4(x) = 38 - 33 \cdot (x + 2) + 10 \cdot (x + 2) \cdot (x + 1) - 3 \cdot (x + 2) \cdot (x + 1) \cdot (x - 1) + (x + 2) \cdot (x + 1) \cdot (x - 1) \cdot (x - 2).$$

2. A differenciátáblázat:

-2	-6				
		5			
0	4		-4		
		-7		1	
1	-3		0		
		-7			
2	-10				

Az első 4 pontra illeszkedő polinom:

$$\begin{aligned} N_3(x) &= -6 + 5 \cdot (x + 2) - 4 \cdot (x + 2) \cdot x + (x + 2) \cdot x \cdot (x - 1) = \\ &= x^3 - 3x^2 - 5x + 4. \end{aligned}$$

Ha azt a minimális fokszámú polinomot keressük, amely az előző pontokon kívül áthalad a $(-1, 2)$ ponton is, akkor az előző táblázatunkat kiegészítjük az új adattal, és kiszámítjuk az utolsó "ferde" sort:

$$\begin{array}{ccccccc}
-2 & -6 & & & & & \\
& & 5 & & & & \\
0 & 4 & & -4 & & & \\
& & -7 & & 1 & & \\
1 & -3 & & 0 & & \frac{1}{2} & \\
& & -7 & & \frac{3}{2} & & \\
& & & -\frac{3}{2} & & & \\
2 & -10 & & & & & \\
& & -4 & & & & \\
-1 & 2 & & & & &
\end{array}$$

Az 5 pontra illeszkedő polinom:

$$\begin{aligned}
N_4(x) &= N_3(x) + \frac{1}{2} \cdot (x+2) \cdot x \cdot (x-1) \cdot (x-2) = \\
&= \frac{1}{2}x^4 + \frac{1}{2}x^3 - 5x^2 - 3x + 4.
\end{aligned}$$

3. Számítsuk ki a függvény értékét az x_1, x_2, x_3 pontokban:

$$f(x_1) = 0; f(x_2) = 1; f(x_3) = 0.$$

Az adataink tehát: $(-1, 0), (0, 1), (1, 0)$.

A differenciátáblázat:

$$\begin{array}{cccc}
-1 & 0 & & \\
& & 1 & \\
0 & 1 & & -1 \\
& & -1 & \\
1 & 0 & &
\end{array}$$

Az illesztett másodfokú polinom:

$$N_2(x) = 0 + 1 \cdot (x+1) - 1 \cdot (x+1) \cdot x = x + 1 - x^2 - x = 1 - x^2.$$

4. Egy másodfokú polinomot egyértelműen meghatároz 3 különböző helyen vett helyettesítési értéke. Ha a táblázatban szereplő értékek pontosak lennének, akkor bármelyik 3 adat ugyanazt a polinomot határozná meg. Először illesszünk az első 3 adatra polinomot:

$$\begin{array}{cccc}
-2 & 15 & & \\
& & -6 & \\
-1 & 9 & & 1 \\
& & -4 & \\
0 & 5 & &
\end{array}$$

A differenciátáblázatból felírva az interpolációs polinomot

$$N_2(x) = 5 - 4 \cdot x + 1 \cdot x \cdot (x + 1) = x^2 - 3x + 5$$

adódik. Számítsuk ki milyen értékeket vesz fel az N_2 polinom az 1, 2, 3 pontokban! $N_2(1) = 3; N_2(2) = 3; N_2(3) = 5$. Látható, hogy az $x = 3$ és $x = 5$ helyeken felvett érték megegyezik a táblázatban adott értékekkel, azaz az N_2 polinom a (2, 2) pont kivételével minden pontra illeszkedik. Ebből következik, hogy az $x = 2$ helyen megadott helyettesítési érték hibás, a helyes érték 3.

A p polinom:

$$p(x) = N_2(x) = x^2 - 3x + 5.$$

5. Ha az f függvény $(n + 1)$ -szer folytonosan differenciálható és $L_n(x)$ az $(x_i, f(x_i)), i = 0, 1, \dots, n$ adatokra épülő Lagrange-polinom, akkor az interpoláció maximális hibája:

$$|f(x) - L_n(x)| \leq \frac{M_{n+1}}{(n+1)!} \cdot |\omega_{n+1}(x)|,$$

ahol $\omega_{n+1}(x) = (x - x_0)(x - x_1) \dots (x - x_n)$,
 $M_{n+1} = \max_{x \in [a, b]} |f^{n+1}(x)|$.

A maximális hiba megadáshoz először kiszámoljuk a függvény harmadik deriváltját:
 $f'''(x) = -e^{-x}$.

A harmadik derivált abszolútértékének maximuma az alappontok által kifeszített intervallumon: $M_3 = 1$.

$$\omega_3(x) = (x + 1) \cdot \left(x + \frac{1}{2}\right) \cdot x = x^3 + \frac{3}{2}x^2 + \frac{1}{2}x.$$

A $[-1, 0]$ intervallumban az $\omega_3(x)$ függvénynek $x = -\frac{1}{2} - \frac{\sqrt{3}}{6}$ -nál van maximuma, a maximum értéke $\frac{\sqrt{3}}{36}$. Így

$$|f(x) - L_2(x)| \leq \frac{1}{6} \cdot \frac{\sqrt{3}}{36} \approx 8,02 \cdot 10^{-3}.$$

6. Általános esetben az interpoláció maximális hibája

$$|f(x) - L_n(x)| \leq \frac{M_{n+1}}{(n+1)!} \cdot |\omega_{n+1}(x)|, \text{ azaz } n = 1 \text{ esetén}$$

$$|f(x) - L_1(x)| \leq \frac{M_2}{2!} \cdot |\omega_2(x)| \text{ adódik.}$$

$$\omega_2(x) = (x - a)(x - b),$$

azaz $\omega_2(x)$ egy olyan másodfokú polinom, melynek zérushelyei a és b , a főegyütthatója pedig pozitív.

Ebből következik, hogy $\omega_2(x)$ minimumhelye a gyökök számtani közepe: $x = \frac{a+b}{2}$. Felhasználva, hogy $x \in [a, b]$ esetén

$$\begin{aligned} |\omega_2(x)| &\leq \left| \omega_2 \cdot \left(\frac{a+b}{2} \right) \right| = \left| \left(\frac{a+b}{2} - a \right) \cdot \left(\frac{a+b}{2} - b \right) \right| = \\ &= \left| \left(\frac{a+b-2a}{2} \right) \cdot \left(\frac{a+b-2b}{2} \right) \right| = \\ &= \left| \frac{b-a}{2} \cdot \frac{a-b}{2} \right| = \left| \frac{(b-a)^2}{4} \right| = \frac{(b-a)^2}{4} \end{aligned}$$

teljesül, az

$$\begin{aligned} |f(x) - L_1(x)| &\leq \frac{M_2}{2!} \cdot |\omega_2(x)| \leq \frac{M_2}{2} \cdot \frac{(b-a)^2}{4} = \\ &= \frac{M_2}{8} \cdot (b-a)^2 = \frac{M_2}{8} \cdot h^2 \end{aligned}$$

összefüggést kapjuk, ami a bizonyítandó állítás.

7. Szakaszonként lineáris interpoláció esetén a hiba a következő módon becsülhető (ld. 6. feladat):

$$|f(x) - L_1(x)| \leq \frac{M_2}{8} \cdot h^2.$$

Ha h értékét úgy határozzuk meg, hogy

$$\frac{M_2}{8} \cdot h^2 < \frac{1}{2} \cdot 10^{-4}$$

teljesüljön, akkor a hiba a megadott korlát alatt marad. Mivel $f''(x) = -\cos(x)$, ezért $M_2 = \max_{x \in [0, \pi]} |f''(x)| = \max_{x \in [0, \pi]} |-\cos(x)| = 1$.

Tehát

$$\begin{aligned} \frac{1}{8} \cdot h^2 &< \frac{1}{2} \cdot 10^{-4} \\ h^2 &< 4 \cdot 10^{-4} \\ h &< 2 \cdot 10^{-2} = 0,02. \end{aligned}$$

Ha az egyes részintervallumok hossza legfeljebb 0,02, akkor a hiba a megadott korlát alatt marad.

3.7 Hermite interpoláció, spline-interpoláció

1. (a) A differenciátáblázat:

-1	4						
		9					
-1	4		$\frac{1-9}{1-(-1)} = -4$				
		$\frac{6-4}{1-(-1)} = 1$		$\frac{8-(-4)}{1-(-1)} = 6$			
1	6		$\frac{17-1}{1-(-1)} = 8$		$\frac{21-6}{2-(-1)} = 5$		
		17		$\frac{71-8}{2-(-1)} = 21$		$\frac{11-5}{2-(-1)} = 2$	
1	6		$\frac{88-17}{2-1} = 71$		$\frac{54-21}{2-(-1)} = 11$		
		$\frac{94-6}{2-1} = 88$		$\frac{125-71}{2-1} = 54$			
2	94		$\frac{213-88}{2-1} = 125$				
		213					
2	94						

Az illesztett polinom:

$$H(x) = 4 + 9 \cdot (x+1) - 4 \cdot (x+1)^2 + 6 \cdot (x+1)^2(x-1) + 5 \cdot (x+1)^2(x-1)^2 + 2 \cdot (x+1)^2(x-1)^2(x-2) = 2x^5 + x^4 + 2x^3 - 3x + 4.$$

(b) A differenciátáblázat:

-2	13						
		-31					
-2	13		21				
		-10		3			
-1	3		24		-47		
		14		-44		$\frac{64}{3}$	
-1	3		-20		17		-9
		14		7		$-\frac{17}{3}$	
-1	3		-6		0		
		2		7			
1	7		8				
		18					
1	7						

Az illesztett polinom:

$$\begin{aligned} H(x) &= 13 - 31 \cdot (x+2) + 21 \cdot (x+2)^2 + 3 \cdot (x+2)^2(x+1) - 47 \cdot (x+2)^2(x+1)^2 + \\ &+ \frac{64}{3} \cdot (x+2)^2(x+1)^3 - 9 \cdot (x+2)^2(x+1)^3(x-1) = \\ &= -9x^6 - \frac{98}{3}x^5 - \frac{17}{3}x^4 + \frac{217}{3}x^3 + \frac{55}{3}x^2 - \frac{365}{3}x + 21x(x+2) - \frac{185}{3}. \end{aligned}$$

(c) A differenciátáblázat:

-1	4						
		5					
-1	4		-3				
		-1		4			
1	2		5		2		
		9		8		5	
1	2		21		17		1
		9		59		8	
1	2		80		41		
		89		100			
2	91		180				
		269					
2	91						

Az illesztett polinom:

$$\begin{aligned}
 H(x) &= 4 + 5 \cdot (x+1) - 3 \cdot (x+1)^2 + 4 \cdot (x+1)^2(x-1) + 2 \cdot (x+1)^2(x-1)^2 + \\
 &\quad + 5 \cdot (x+1)^2(x-1)^3 + (x+1)^2(x-1)^3(x-2) = \\
 &= x^6 + 2x^5 - 3x^4 + 4x^2 - 3x + 1.
 \end{aligned}$$

(d) A differenciátáblázat:

-1	-1						
		2					
-1	-1		0				
		2		0			
1	3		0		2		
		2		6		1	
1	3		18		5		
		20		21			
2	23		39				
		59					
2	23						

Az illesztett polinom:

$$H(x) = -1 + 2 \cdot (x+1) + 2 \cdot (x+1)^2(x-1)^2 + (x+1)^2(x-1)^2(x-2).$$

(e) A differenciátáblázat:

-2	-10					
		-20				
-2	-10		28			
		8		-26		
-1	-2		2		16	
		10		-10		-4
-1	-2		-8		4	1
		10		2		-1
-1	-2		-4		1	
		2		4		
1	2		4			
		10				
1	2					

Az illesztett polinom:

$$H(x) = -10 - 20 \cdot (x+2) + 28 \cdot (x+2)^2 - 26 \cdot (x+2)^2(x+1) + \\ + 16 \cdot (x+2)^2(x+1)^2 - 4 \cdot (x+2)^2(x+1)^3 + (x+2)^2(x+1)^3(x-1).$$

2. Az $x_0, f(x_0), f'(x_0)$ adatokból elkészített differenciátáblázat:

x_0	$f(x_0)$	
		$f'(x_0)$
x_0	$f(x_0)$	

Az f függvény x_0 -beli érintőjének egyenlete a következő:

$$y(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0).$$

3. Helyettesítsük be a fenti függvénybe az $x = 0$ -t. Azaz $f(0) = \cos(0) - (0)^2 - 3 \cdot (0)$, az eredmény $f(0) = 1$. A függvény első deriváltja: $f'(x) = -\sin x - 2x - 3$. Azaz $f'(0) = -\sin(0) - 2 \cdot (0) - 3$, az eredmény $f'(0) = -3$. Így

$$\frac{x_0}{f(x_0)} \parallel \frac{0}{1},$$

$$\frac{f'(x_0)}{f'(x_0)} \parallel -3,$$

amiből a differenciátáblázat:

0	1	
		-3
0	1	

Felírva az interpolációs polinomot a fenti függvény $x = 0$ pontbeli érintőjének egyenletét kapjuk, ami: $y(x) = 1 - 3x$.

4. A differenciátáblázat:

x_0	$f(x_0)$						
		$f'(x_0)$					
x_0	$f(x_0)$		$\frac{f''(x_0)}{2}$				
		$f'(x_0)$		$\frac{f'''(x_0)}{3!}$			
x_0	$f(x_0)$		$\frac{f''(x_0)}{2}$		$\frac{f^{(4)}(x_0)}{4!}$		
		$f'(x_0)$		$\frac{f'''(x_0)}{3!}$		$\ddots$	
x_0	$f(x_0)$		$\frac{f''(x_0)}{2}$		$\vdots$		$\frac{f^{(n)}(x_0)}{n!}$
		$f'(x_0)$		$\vdots$			
x_0	$f(x_0)$		$\vdots$		$\frac{f^{(4)}(x_0)}{4!}$		
		$\vdots$		$\frac{f'''(x_0)}{3!}$			
$\vdots$	$\vdots$		$\frac{f''(x_0)}{2}$				
x_0	$f(x_0)$	$f'(x_0)$					

Az illesztett polinom:

$$H(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{f''(x_0)}{2} \cdot (x - x_0)^2 + \frac{f'''(x_0)}{3!} \cdot (x - x_0)^3 + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)}{n!} \cdot (x - x_0)^n,$$

ami pontosan az f függvény x_0 körüli n -ed fokú Taylor-polinomja.

5. Az adatok táblázatban:

x_i	-1	1	3
$H(x_i)$	4	6	12
$H'(x_i)$	-3	13	9

A H_1 polinomot úgy határozzuk meg, hogy illeszkedjen az alábbi adatokra:

x_i	-1	1
$H_1(x_i)$	4	6
$H'_1(x_i)$	-3	13

A differenciátáblázat:

$$\begin{array}{cccc}
 -1 & 4 & & \\
 & & -3 & \\
 -1 & 4 & & 2 \\
 & & 1 & 2 \\
 1 & 6 & & 6 \\
 & & 13 & \\
 1 & 6 & &
 \end{array}$$

Az illesztett polinom a differenciátáblázat alsó éléből felírva:
 $H_1(x) = 6 + 13 \cdot (x - 1) + 6 \cdot (x - 1)^2 + 2 \cdot (x - 1)^2 \cdot (x + 1).$

A H szakaszonként harmadfokú polinom folytonosan differenciálható lesz, ha H_2 -t úgy határozzuk meg, hogy illeszkedjen a következő adatokra:

x_i	1	3
$H_2(x_i)$	6	12
$H_2'(x_i)$	13	9

A differenciátáblázat:

$$\begin{array}{cccc}
 1 & 6 & & \\
 & & 13 & \\
 1 & 6 & & -5 \\
 & & 3 & 4 \\
 3 & 12 & & 3 \\
 & & 9 & \\
 3 & 12 & &
 \end{array}$$

Az illesztett polinom:

$$H_2(x) = 6 + 13 \cdot (x - 1) - 5 \cdot (x - 1)^2 + 4 \cdot (x - 1)^2 \cdot (x - 3).$$

$$6. \quad \begin{array}{c|c|c|c}
 x_i & -1 & 1 & 3 \\
 \hline
 H(x_i) & 4 & 6 & 12 \\
 \hline
 H'(x_i) & -3 & \alpha & 9
 \end{array}$$

Ebből az első polinom:

x_i	-1	1
$H(x_i)$	4	6
$H'(x_i)$	-3	α

A differenciátáblázat:

$$\begin{array}{cccc}
 -1 & 4 & & \\
 & & -3 & \\
 -1 & 4 & & 2 \\
 & & 1 & \frac{\alpha - 5}{4} \\
 1 & 6 & & \frac{\alpha - 1}{2} \\
 & & \alpha & \\
 1 & 6 & &
 \end{array}$$

Az illesztett polinom:

$$H_1(x) = 6 + \alpha \cdot (x - 1) + \frac{\alpha - 1}{2} \cdot (x - 1)^2 + \frac{\alpha - 5}{4} \cdot (x - 1)^2 \cdot (x + 1).$$

A második polinom:

x_i	$\parallel$	1	3
$H(x_i)$	$\parallel$	6	12
$H'(x_i)$	$\parallel$	α	9

A differenciátáblázat:

1	6		
		α	
1	6	$\frac{3 - \alpha}{2}$	
		3	$\frac{3 + \alpha}{4}$
3	12	3	
		9	
3	12		

Az illesztett polinom:

$$H_2(x) = 6 + \alpha \cdot (x - 1) + \frac{3 - \alpha}{2} \cdot (x - 1)^2 + \frac{3 + \alpha}{4} \cdot (x - 1)^2 \cdot (x - 3).$$

Látható, hogy a feladat tetszőleges $\alpha \in \Re$ esetén megoldható.

7. H kétszer folytonosan differenciálható, ha kétszer differenciálható és a második deriváltja folytonos.

$$H_1''(1) = \frac{\alpha - 1}{2} \cdot 2 + \frac{\alpha - 5}{4} \cdot 2 \cdot 2 = 2\alpha - 6$$

$$H_2''(1) = \frac{3 - \alpha}{2} \cdot 2 + \frac{3 + \alpha}{4} \cdot 2 \cdot (-2) = 3 - \alpha - 3 - \alpha = -2\alpha$$

Ebből a kétszer folytonosan differenciálhatóság feltétele a $2\alpha - 6 = -2\alpha$ egyenlet teljesülése, aminek megoldásaként $\alpha = \frac{3}{2}$ adódik.

Így a keresett polinomot megkapjuk, ha az előző feladatban α helyére $\frac{3}{2}$ -et helyettesítünk.

$$H(x) = \begin{cases} 6 + \frac{3}{2}(x - 1) + \frac{1}{4}(x - 1)^2 - \frac{7}{8}(x - 1)^2(x + 1), & \text{ha } x \in [-1, 1] \\ 6 + \frac{3}{2}(x - 1) + \frac{3}{4}(x - 1)^2 + \frac{9}{8}(x - 1)^2(x + 1), & \text{ha } x \in (1, 3]. \end{cases}$$

3.8 Nemlineáris egyenletek és egyenletrendszerek

1. Az egyenletet írjuk $x = \frac{1}{3} \cdot \cos x$ alakba, és legyen $g(x) = \frac{1}{3} \cdot \cos x$, valamint $f(x) = \frac{1}{3} \cdot \cos x - x$

Ekkor a $g(x) = x$ egyenlet gyökét keressük (azaz a g lépés fixpontját).

Mivel $g : \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right] \rightarrow \left[-\frac{1}{3}, \frac{1}{3}\right] \subset \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$, azaz a g leképezés a $\left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$ intervallumot önmagába képezi le, továbbá

$$g'(x) = -\frac{1}{3} \cdot \sin x \quad , \quad |g'(x)| = \frac{1}{3} \cdot |\sin x| \leq \frac{1}{3},$$

ezért a fixpont-iteráció konvergenciatételének feltételei teljesülnek, tehát bármely $x_0 \in \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$ kezdőpont esetén az $x_{k+1} = \frac{1}{3} \cdot \cos x_k$ sorozat ($k = 0, 1, 2, \dots$) tart az egyenlet gyökéhez. Az egyenletnek a $\left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$ intervallumban egyetlen gyöke van.

A szükséges lépésszám becsléséhez a következő összefüggést használjuk

$$|x_k - x^*| \leq \frac{q^k}{1 - q} \cdot |g(x_0) - x_0|,$$

ahol x^* az egyenlet $\left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$ -beli gyöke,

$$q = \max_{x \in \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]} |g'(x)|.$$

Esetünkben $x_0 = 0$, és ha a k értékét úgy határozzuk meg, hogy

$$\frac{q^k}{1 - q} \cdot |g(x_0) - x_0| < 0,5 \cdot 10^{-3}$$

teljesüljön, akkor a hiba kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-3}$.

Behelyettesítve a fenti egyenlőtlenségbe

$$\frac{\frac{1}{3}^k}{1 - \frac{1}{3}} \cdot \left| \frac{1}{3} - 0 \right| < 0,5 \cdot 10^{-3}$$

amiből

$$k > 6,29,$$

tehát, ha legalább 7 lépést végzünk, a hiba kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-3}$

Az iterációt számítógépen futtatva, az eredményeket táblázatba foglalva (az x_k értéket 6 tizedesjegyre kerekítve):

k	x_k	$f(x_k)$
0	0	0,333333
1	0,333333	-0,018348
2	0,314986	0,001948
3	0,316934	-0,000202
4	0,316732	$2,10 \cdot 10^{-5}$
5	0,316753	$-2,18 \cdot 10^{-6}$
6	0,316751	$2,26 \cdot 10^{-7}$

2. Írjuk át az egyenletet

$$x = \frac{3x^3 + 4}{12}$$

alakba. Ekkor a

$$g(x) = \frac{3x^3 + 4}{12}$$

választással a $g(x) = x$ egyenlet gyökét keressük.

Mivel $g : [0, 1] \rightarrow [\frac{1}{3}, \frac{7}{12}] \subset [0, 1]$, tehát a g leképezés a $[0, 1]$ intervallumot önmagába képezi le, továbbá

$$g'(x) = \frac{9x^2}{12} = \frac{3x^2}{4} \quad , \quad |g'(x)| = \frac{3x^2}{4} \leq \frac{3}{4} < 1,$$

ha $x \in [0, 1]$, így a konvergencia feltételek teljesülnek, tehát az $x_{k+1} = g(x_k)$ ($k = 0, 1, 2, \dots$) iteráció konvergens tetszőleges $x_0 \in [0, 1]$ esetén.

Az $\{x_k\}$ sorozat tart az egyenlet egyetlen $[0, 1]$ -beli gyökéhez. Legyen

$$f(x) = \frac{3x^3 + 4}{12} - x$$

Az iterációt számítógépen futtatva, az eredményeket táblázatba foglalva (az x_k értéket 6 tizedesjegyre kerekítve):

k	x_k	$f(x_k)$
0	0	0,333333
1	0,333333	0,009259
2	0,342593	0,000793
3	0,343386	$7,00 \cdot 10^{-5}$
4	0,343456	$6,19 \cdot 10^{-6}$
5	0,343462	$5,48 \cdot 10^{-7}$
6	0,343463	$4,86 \cdot 10^{-8}$

3. Mivel a $h(x) = \ln x$ függvény szigorúan monoton növekvő, a $g(x) = 2 - x$ függvény szigorúan monoton csökkenő, továbbá $h(1) < g(1)$ és $h(2) > g(2)$ ezért az $\ln x = 2 - x$ egyenletnek egyetlen gyöke van, ami az $[1, 2]$ intervallumban található. Az egyenletet $\ln x + 2 - x = 0$ alakba írva alkalmazzuk a Newton-módszert az $x_0 = 1$ pontból indítva az iterációt.

Az $f(x) = \ln x + 2 - x$ jelölést bevezetve $f'(x) = \frac{1}{x} + 1$, így az iteráció

$$x_{k+1} = x_k - \frac{\ln x_k + x_k - 2}{\frac{1}{x_k} + 1} \quad k = 0, 1, \dots$$

Az iterációt számítógépen futtatva, az eredményeket táblázatba foglalva (az x_k értéket 6 tizedesjegyre kerekítve):

k	x_k	$f(x_k)$
0	1	-1
1	1,5	-0,094535
2	1,556721	$-6,97 \cdot 10^{-4}$
3	1,557146	$-3,72 \cdot 10^{-8}$

4. f -nek van gyöke $[0, 1]$ -ben, mert $f(0) = 1 > 0$, $f(1) = e - 4 < 0$ és $f(x)$ folytonos. Vizsgáljuk meg a fixpont-iteráció konvergenciatételének feltételeit: a $g(x) = \frac{1}{2} \cdot e^{\frac{x}{2}}$ jelölést bevezetve

$$g : [0, 1] \rightarrow \left[\frac{1}{2}, \frac{1}{2}\sqrt{e} \right] \subset [0, 1]$$

és $g'(x) = \frac{1}{4} \cdot e^{\frac{x}{2}} < 1$.

Így az $\{x_k\}$ sorozat tetszőleges $x_0 \in [0, 1]$ esetén tart az egyenlet egyetlen $[0, 1]$ -beli gyökéhez.

5. A $\sqrt{5}$ az $f(x) = x^2 - 5$ függvény egyik zérushelye. Legyen $x_0 = 2$. Mivel $f'(x) = 2x$, a Newton-módszer jelen esetben:

$$x_{k+1} = x_k - \frac{x_k^2 - 5}{2x_k} = \frac{1}{2} \left(x_k + \frac{5}{x_k} \right) \quad k = 0, 1, 2, \dots$$

Ekkor

k	x_k	$f(x_k)$
0	2	1
1	2,25	0,0625
2	2,236111	0,000193
3	2,236068	$1,00624 \cdot 10^{-9}$

6. Legyen $h(x) = \sin x$ és $g(x) = e^x$. Ekkor $h(-4) > g(-4)$ és $h(-3) < g(-3)$, ezért az $e^x = \sin x$ egyenletnek a $[-4, -3]$ intervallumban van gyöke. Az egyenletet $e^x - \sin x = 0$ alakba írva alkalmazzuk a Newton módszert az $x_0 = -4$ pontból indítva az iterációt. Az $f(x) = e^x - \sin x$ jelölést bevezetve $f'(x) = e^x - \cos x$, így az iteráció

$$x_{k+1} = x_k - \frac{e_k^x - \sin x_k}{e_k^x - \cos x_k} \quad k = 0, 1, 2, \dots$$

Az iterációt számítógépen futtatva, az eredményeket táblázatba foglalva (az x_k értéket 6 tizedesjegyre kerekítve):

k	x_k	$f(x_k)$
0	-4	-0,738487
1	-2,900995	0,293252
2	-3,186770	-0,003857
3	-3,183062	$5,85 \cdot 10^{-7}$
4	-3,183063	$2,01 \cdot 10^{-9}$

7. Ha $x_0 > 0$

$$x_1 = x_0 - \frac{f(x_0)}{f'(x_0)} = x_0 - \frac{\sqrt{x_0}}{\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{\sqrt{x_0}}} = x_0 - 2 \cdot x_0 = -x_0,$$

ha $x_0 < 0$

$$x_1 = x_0 - \frac{f(x_0)}{f'(x_0)} = x_0 - \frac{-\sqrt{x_0}}{\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{\sqrt{-x_0}}} = x_0 + 2 \cdot (-x_0) = -x_0.$$

Az iteráció során felváltva kapjuk az x_0 , illetve $-x_0$ értékeket, tehát a sorozat nem konvergál. A gépi megvalósítás során, a kerekítési hibák miatt, lassan ugyan, de az x_k sorozat tartani fog a gyökhöz.

8. Legyen $f(x) = x^3 - 3x - 2$, ekkor $f'(x) = 3x^2 - 3$. Ezeket felhasználva

$$x_{k+1} = x_k - \frac{x_k^3 - 3x_k - 2}{3x_k^2 - 3}, \text{ ahol } k = 0, 1, 2, \dots$$

Az eredményeket táblázatba foglalva:

k	x_k	$f(x_k)$
0	1,5	-3,125
1	2,333333	3,703704
2	2,055556	0,518690
3	2,001949	0,017567
4	2,000003	$2,23 \cdot 10^{-5}$
5	2,000000	0

9. Legyen $f(x) = x^3 - 3x + 2$, ekkor $f'(x) = 3x^2 - 3$. Így

$$x_{k+1} = x_k - \frac{x_k^3 - 3x_k + 2}{3x_k^2 - 3}, \text{ ahol } k = 0, 1, 2, \dots$$

Az eredményeket táblázatba foglalva:

k	x_k	$f(x_k)$
0	1,5	0,875
1	1,266667	0,232296
2	1,138562	0,060259
3	1,070777	0,015383
4	1,035792	0,003889
5	1,018001	$9,78 \cdot 10^{-4}$
6	1,009027	$2,45 \cdot 10^{-4}$

Látható, hogy a módszer lassabban konvergál mint az előző feladat esetén.

Az $x_{k+1} = x_k - 2 \frac{f(x_k)}{f'(x_k)}$, $k=0, 1, 2, \dots$ iterációval

k	x_k	$f(x_k)$
0	1,5	0,875
1	1,033333	0,003370
2	1,000182	$9,954191 \cdot 10^{-8}$
3	1,000000	0

a konvergencia felgyorsult. A jelenség magyarázata, hogy az 1 az egyenlet kétszeres gyöke.

10. (a) Ha az iterációt valamely $x_0 \in (-1, 1)$ kezdőpontból indítjuk, akkor $x_k \rightarrow 0$, ha $k \rightarrow \infty$
 (b) Ha $x_0 \in [-1, 0)$, akkor $x_k \rightarrow -1$, ha $k \rightarrow \infty$, míg $x_0 \in (0, 1]$ esetén $x_k \rightarrow 1$, ha $k \rightarrow \infty$.

11. Legyen

$$G(x) = \begin{pmatrix} \frac{1}{4} \cos(2x_1 - x_2) - \frac{3}{4} \\ \frac{1}{3} \sin x_1 - \frac{2}{3} \end{pmatrix}$$

és $T = [-\pi, \pi] \times [-\pi, \pi]$.

Ekkor $G: T \rightarrow \mathbb{R}^2$, $T \subset \mathbb{R}^2$, és az $x = G(x)$ egyenlet gyökét közelítjük az $x^{(k+1)} = G(x^{(k)})$, $k=0, 1, 2, \dots$ iterációval.

Megvizsgáljuk a konvergencia feltételeit:

$$-1 \leq \frac{1}{4} \cos(2x_1 - x_2) - \frac{3}{4} \leq -\frac{1}{2} \implies G_1(x) \in [-\pi, \pi],$$

$$-1 \leq \frac{1}{3} \sin x_1 - \frac{2}{3} \leq -\frac{1}{3} \implies G_2(x) \in [-\pi, \pi],$$

tehát $G(T) \subset T$.

Ezek után felírjuk a G leképezés Jacobi-mátrixát:

$$J(x) = \begin{pmatrix} \frac{\partial G_1}{\partial x_1} & \frac{\partial G_1}{\partial x_2} \\ \frac{\partial G_2}{\partial x_1} & \frac{\partial G_2}{\partial x_2} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -\frac{1}{2} \sin(2x_1 - x_2) & \frac{1}{4} \sin(2x_1 - x_2) \\ \frac{1}{3} \cos x_1 & 0 \end{pmatrix}$$

$\|J\|_\infty \leq \frac{3}{4}$, így a $G(x)=x$ egyenletnek pontosan 1 gyöke van T -ben. Minden $x^{(0)} \in T$ kezdővektor esetén az $x^{(k+1)} = G(x^{(k)})$ sorozat tart ehhez a gyökhöz.

12. $T = [0, 1] \times [0, 1] \times [0, 2]$

Legyen

$$g(x) = \begin{pmatrix} 0,1x_1^2 + 0,1x_2^2 + 0,1x_3^2 \\ 0,1x_1 + 0,1x_2 + 0,1x_3 \\ 0,1x_1x_2x_3 \end{pmatrix}.$$

Látható, hogy a $g(T) \subseteq T$

Ezek után felírjuk a g leképezés Jacobi-mátrixát:

$$J(x) = \begin{pmatrix} \frac{\partial g_1}{\partial x_1} & \frac{\partial g_1}{\partial x_2} & \frac{\partial g_1}{\partial x_3} \\ \frac{\partial g_2}{\partial x_1} & \frac{\partial g_2}{\partial x_2} & \frac{\partial g_2}{\partial x_3} \\ \frac{\partial g_3}{\partial x_1} & \frac{\partial g_3}{\partial x_2} & \frac{\partial g_3}{\partial x_3} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,2x_1 & 0,2x_2 & 0,2x_3 \\ 0,1 & 0,1 & 0,1 \\ 0,1x_1x_2 & 0,1x_1x_3 & 0,1x_1x_2 \end{pmatrix}.$$

A J sornormája: $\|J\|_\infty \leq 0,8 < 1$

A konvergencia feltételei teljesülnek, így az iteráció minden $x^{(0)} \in T$ kezdővektor esetén konvergál.

3.9 Közelítő integrálás

1. (a) $\int_3^6 \sqrt{x-2} dx, \quad m = 5$

$$h = \frac{b-a}{m} = \frac{6-3}{5} = 0,6.$$

Az alapintervallumot $[3, 6]$ -ot 5 egyenlő részre osztjuk.

Az alappontok a következők:

$$x_0 = 3 \quad x_1 = 3,6 \quad x_2 = 4,2 \quad x_3 = 4,8 \quad x_4 = 5,4 \quad x_5 = 6.$$

Összetett trapéz formula:

Az

$$I_{mx2} = h \left(\frac{f(x_0)}{2} + f(x_1) + f(x_2) + \dots + f(x_{m-1}) + \frac{f(x_m)}{2} \right)$$

képletbe az adatokat behelyettesítve, és az eredményt 6 tizedesjegyre kerekítve

$$I_{5x2} = 4,659228.$$

A hiba becslése:

az

$$|I(f) - I_{mx2}(f)| \leq \frac{(b-a)^3}{12m^2} M_2$$

becslést használjuk, ahol

$$M_2 = \max_{x \in [a,b]} |f''(x)|.$$

Az $f(x) = \sqrt{x-2} = (x-2)^{\frac{1}{2}}$ függvény első és második deriváltja,

$$f'(x) = \frac{1}{2} \cdot (x-2)^{-\frac{1}{2}},$$

$$f''(x) = -\frac{1}{4} \cdot (x-2)^{-\frac{3}{2}},$$

amiből $M_2 = \frac{1}{4}$, így

$$|I(f) - I_{5x2}(f)| \leq \frac{(6-3)^3}{12 \cdot 5^2} \cdot \frac{1}{4} = \frac{9}{400} = 2,25 \cdot 10^{-2}.$$

Összetett Simpson formula:

Az

$$I_{mx3} = \frac{h}{6} \left(f(x_0) + 4f\left(x_0 + \frac{h}{2}\right) + 2f(x_1) + 4f\left(x_1 + \frac{h}{2}\right) + \dots + \right. \\ \left. + 4f\left(x_{m-1} + \frac{h}{2}\right) + f(x_m) \right)$$

képletbe az adatokat behelyettesítve, és az eredményt 6 tizedesjegyre kerekítve
 $I_{5x3} = 4,666652$.

A hiba becslése:

az

$$|I(f) - I_{mx3}(f)| \leq \frac{(b-a)^5}{2880m^4} M_4$$

becslést használjuk, ahol

$$M_4 = \max_{x \in [a,b]} |f^{(4)}(x)|.$$

A függvény harmadik és negyedik deriváltja:

$$f'''(x) = \frac{3}{8} \cdot (x-2)^{-\frac{5}{2}},$$

$$f^{(4)}(x) = -\frac{15}{16} \cdot (x-2)^{-\frac{7}{2}},$$

tehát $M_4 = \frac{15}{16}$, így

$$|I(f) - I_{5x3}(f)| \leq \frac{(6-3)^5}{2880 \cdot 5^4} \cdot \frac{15}{16} = \frac{81}{640000} = 1,2656 \cdot 10^{-4}.$$

(b) $\int_1^2 \ln(x^2) dx, \quad m = 5$

$$h = \frac{b-a}{m} = \frac{2-1}{5} = \frac{1}{5}$$

Az alapintervallumot $([1,2]-t)$ 5 egyenlő részre osztjuk.

Az alappontok a következők:

$$x_0 = 1 \quad x_1 = 1,2 \quad x_2 = 1,4 \quad x_3 = 1,6 \quad x_4 = 1,8 \quad x_5 = 2.$$

Összetett trapéz formula:

$$I_{5x2}(f) = \frac{1}{5} \cdot (0 + \ln(1,2^2) + \ln(1,4^2) + \ln(1,6^2) + \ln(1,8^2) + \frac{\ln 4}{2}) = 0,769263.$$

A hiba becslése:

Az $f(x) = \ln(x^2) = 2 \cdot \ln(x)$ függvény első és második deriváltja:

$$f'(x) = \frac{2}{x},$$

$$f''(x) = -\frac{2}{x^2},$$

amit felhasználva $M_2 = 2$, így

$$|I(f) - I_{5x2}(f)| \leq \frac{(2-1)^3}{12 \cdot 5^2} \cdot 2 = \frac{1}{150} = 6,6667 \cdot 10^{-3}.$$

Összetett Simpson formula:

$$\begin{aligned} I_{5x3}(f) = & \frac{1}{30} \cdot (0 + 4 \cdot \ln(1,1^2) + 2 \cdot \ln(1,2^2) + 4 \cdot \ln(1,3^2) + 2 \cdot \ln(1,4^2) + \\ & + 4 \cdot \ln(1,5^2) + 2 \cdot \ln(1,6^2) + 4 \cdot \ln(1,7^2) + 2 \cdot \ln(1,8^2) + \\ & + 4 \cdot \ln(1,9^2) + \ln 4) = 0,772587. \end{aligned}$$

A hiba becslése:

A függvény harmadik és negyedik deriváltja:

$$f'''(x) = \frac{4}{x^3},$$

$$f''''(x) = -\frac{12}{x^4},$$

tehát $M_4 = 12$, így

$$|I(f) - I_{5x3}(f)| \leq \frac{(2-1)^5}{2880 \cdot 5^4} \cdot 12 = \frac{1}{150000} = 6,6667 \cdot 10^{-6}.$$

(c) $\int_0^1 e^{x^2-1} dx, \quad m = 5$

$$h = \frac{b-a}{m} = \frac{1-0}{5} = \frac{1}{5}$$

Az alapintervallumot $([0, 1]$ -et) 5 egyenlő részre osztjuk.

Az alappontok a következők:

$$x_0 = 0 \quad x_1 = 0,2 \quad x_2 = 0,4 \quad x_3 = 0,6 \quad x_4 = 0,8 \quad x_5 = 1.$$

Összetett trapéz formula:

$$I_{5x2}(f) = \frac{1}{5} \cdot \left(\frac{e^{-1}}{2} + e^{-0,96} + e^{-0,84} + e^{-0,64} + e^{-0,36} + \frac{1}{2} \right) = 0,544702.$$

A hiba becslésére:

Az $f(x) = e^{x^2-1}$ függvény első és második deriváltját használjuk:

$$f'(x) = e^{x^2-1} \cdot 2x,$$

$$f''(x) = e^{x^2-1} \cdot (4x^2 + 2),$$

amiből $M_2 = 6$, így

$$|I(f) - I_{5x2}(f)| \leq \frac{(1-0)^3}{12 \cdot 5^2} \cdot 6 = \frac{1}{50} = 2 \cdot 10^{-2}.$$

Összetett Simpson formula:

$$\begin{aligned} I_{5x3}(f) &= \frac{1}{30} \cdot (e^{-1} + 4 \cdot e^{-0,99} + 2 \cdot e^{-0,96} + 4 \cdot e^{-0,91} + 2 \cdot e^{-0,84} + \\ &\quad + 4 \cdot e^{-0,75} + 2 \cdot e^{-0,64} + 4 \cdot e^{-0,51} + 2 \cdot e^{-0,36} + 4 \cdot e^{-0,19} + 1) = \\ &= 0,538090. \end{aligned}$$

A hiba becslése:

A függvény harmadik és negyedik deriváltja:

$$f'''(x) = e^{x^2-1} \cdot 2x \cdot (4x^2 + 2) + e^{x^2-1} \cdot 8x = e^{x^2-1} \cdot (8x^3 + 12x),$$

$$f''''(x) = e^{x^2-1} \cdot 2x \cdot (8x^3 + 12x) + e^{x^2-1} \cdot (24x^2 + 12) = e^{x^2-1} \cdot (16x^4 + 48x^2 + 12),$$

amit felhasználva $M_4 = 76$, így

$$|I(f) - I_{5 \times 3}(f)| \leq \frac{(1-0)^5}{2880 \cdot 5^4} \cdot 76 = \frac{19}{450000} = 4,2222 \cdot 10^{-5}.$$

(d) $\int_1^2 x^2 \ln x dx, \quad m = 4$

$$h = \frac{b-a}{m} = \frac{2-1}{4} = 0,25$$

Az alapintervallumot $([1, 2]-t)$ 4 egyenlő részre osztjuk.

Az alappontok a következők:

$$x_0 = 1 \quad x_1 = 1,25 \quad x_2 = 1,5 \quad x_3 = 1,75 \quad x_4 = 2.$$

Összetett trapéz formula:

$$I_{4 \times 2}(f) = 0,25 \cdot (0 + (1,25^2 \cdot \ln 1,25) + (1,5^2 \cdot \ln 1,5) + (1,75^2 \cdot \ln 1,75) + \frac{2^2 \cdot \ln 2}{2}) = 1,090269.$$

A hiba becslésére:

Az $f(x) = x^2 \ln x$ függvény első és második deriváltját felhasználva:

$$f'(x) = 2x \cdot \ln x + x^2 \cdot \frac{1}{x} = 2x \cdot \ln x + x,$$

$$f''(x) = 2 \cdot \ln x + 2x \cdot \frac{1}{x} + 1 = 2 \cdot \ln x + 3,$$

amiből $M_2 = 2 \cdot \ln 2 + 3$, így

$$|I(f) - I_{4 \times 2}(f)| \leq \frac{(2-1)^3}{12 \cdot 4^2} \cdot (2 \cdot \ln 2 + 3) = 2,2845 \cdot 10^{-2}.$$

Összetett Simpson formula:

$$I_{4 \times 3}(f) = 1,070613.$$

A hiba becslése:

A függvény harmadik és negyedik deriváltja:

$$f'''(x) = \frac{2}{x},$$

$$f''''(x) = -\frac{2}{x^2},$$

tehát $M_4 = 2$, így

$$|I(f) - I_{4 \times 3}(f)| \leq \frac{(2-1)^5}{2880 \cdot 4^4} \cdot 2 = \frac{1}{368640} = 2,7127 \cdot 10^{-6}.$$

(e) $\int_0^{\frac{\pi}{4}} \ln(\cos x) dx, \quad m = 3$

$$h = \frac{b-a}{m} = \frac{\frac{\pi}{4}}{3} = \frac{\pi}{12}$$

Az alapintervallumot $([0, \frac{\pi}{4}]$ -et) 3 egyenlő részre osztjuk.

Az alappontok a következők:

$$x_0 = 0 \quad x_1 = \frac{\pi}{12} \quad x_2 = \frac{\pi}{6} \quad x_3 = \frac{\pi}{4}.$$

Összetett trapéz formula:

$$I_{3x2}(f) = -0,0921.$$

A hiba becslésére:

Az $f(x) = \ln(\cos x)$ függvény első és második deriváltját használjuk,

$$f'(x) = \frac{1}{\cos x} \cdot (-\sin x) = -\tan x,$$

$$f''(x) = -\frac{1}{\cos^2 x},$$

tehát $M_2 = 2$, így

$$|I(f) - I_{3x2}(f)| \leq \frac{(\frac{\pi}{4})^3}{12 \cdot 3^2} \cdot 2 = 8,9717 \cdot 10^{-3}.$$

Összetett Simpson formula:

$$I_{3x3}(f) = -0,0864.$$

A hiba becslése:

A függvény harmadik és negyedik deriváltja:

$$f'''(x) = 2 \cdot \cos^{-3} x \cdot (-\sin x) = -2 \cdot \cos^{-3} x \cdot \sin x,$$

$$\begin{aligned} f''''(x) &= 6 \cdot \cos^{-4} x \cdot (-\sin x) \cdot \sin x - 2 \cdot \cos^{-3} x \cdot \cos x = \\ &= -6 \cdot \cos^{-4} x \cdot \sin^2 x - 2 \cdot \cos^{-2} x = -\frac{6 \sin^2 x}{\cos^4 x} - \frac{2}{\cos^2 x} = \\ &= -\frac{6 \sin^2 x + 2}{\cos^4 x} = -\frac{6 - 4 \cos^2 x}{\cos^4 x} \end{aligned}$$

tehát $M_4 = 16$, így

$$|I(f) - I_{3x3}(f)| \leq \frac{(\frac{\pi}{4})^5}{2880 \cdot 3^4} \cdot 16 = 2,0497 \cdot 10^{-5}.$$

(f) $\int_{-1}^0 e^{x^2} dx, \quad m = 3$

$$h = \frac{b-a}{m} = \frac{0+1}{3} = \frac{1}{3}$$

Az alapintervallumot $([-1, 0]$ -t) 3 egyenlő részre osztjuk.

Az alappontok a következők:

$$x_0 = -1 \quad x_1 = -\frac{2}{3} \quad x_2 = -\frac{1}{3} \quad x_3 = 0.$$

Összetett trapéz formula: $I_{3x2}(f) = 1,512094$.

A hiba becslése:

Az $f(x) = e^{x^2}$ függvény első és második deriváltját kiszámolva,

$$f'(x) = e^{x^2} \cdot 2x,$$

$$f''(x) = e^{x^2} \cdot 2x \cdot 2x + e^{x^2} \cdot 2 = e^{x^2} \cdot (4x^2 + 2),$$

amit felhasználva $M_2 = 6 \cdot e$, így

$$|I(f) - I_{3x2}(f)| \leq \frac{(0+1)^3}{12 \cdot 3^2} \cdot (6 \cdot e) = 0,151016.$$

Összetett Simpson formula:

$$I_{3x3}(f) = 1,462873.$$

A hiba becslése:

A függvény harmadik és negyedik deriváltja:

$$f'''(x) = e^{x^2} \cdot 2x \cdot (4x^2 + 2) + e^{x^2} \cdot 8x = e^{x^2} \cdot (8x^3 + 12x),$$

$$f^{(4)}(x) = e^{x^2} \cdot 2x \cdot (8x^3 + 12x) + e^{x^2} \cdot (24x^2 + 12) = e^{x^2} \cdot (16x^4 + 48x^2 + 12),$$

tehát $M_4 = 76 \cdot e$, így

$$|I(f) - I_{3x3}(f)| \leq \frac{(0+1)^5}{2880 \cdot 3^4} \cdot (76 \cdot e) = 8,8559 \cdot 10^{-4}.$$

2. Összetett trapéz képlet esetén a hiba becslése:

$$|I(f) - I_{mx2}(f)| \leq \frac{(b-a)^3}{12m^2} M_2, \text{ ahol } M_2 = \max_{x \in [a,b]} |f''(x)|.$$

Míg összetett Simpson formula esetén a hiba becslése:

$$|I(f) - I_{mx3}(f)| \leq \frac{(b-a)^5}{2880m^4} M_4, \text{ ahol } M_4 = \max_{x \in [a,b]} |f^{(4)}(x)|.$$

A megoldás során felhasználjuk, hogy az M_2 és M_4 értékeket már az 1. feladatnál kiszámoltuk.

$$(a) \int_3^6 \sqrt{x-2} dx$$

Ha a trapéz formula esetén az m értékét úgy határozzuk meg, hogy

$$\frac{(b-a)^3}{12m^2} M_2 < 0,5 \cdot 10^{-4}$$

teljesüljön, akkor a hiba a megadott korlát alatt marad.

$$\begin{aligned}\frac{(6-3)^3}{12 \cdot m^2} \cdot \frac{1}{4} &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{9}{8} \cdot 10^4 &< m^2 \\ 106,066 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 107-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

Ha a Simpson képlet esetén az m értékét úgy határozzuk meg, hogy

$$\frac{(b-a)^5}{2880m^4} M_4 < 0,5 \cdot 10^{-4}$$

teljesüljön, akkor a hiba a megadott korlát alatt marad.

$$\begin{aligned}\frac{(6-3)^5}{2880 \cdot m^4} \cdot \frac{15}{16} &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{3^5 \cdot 15}{2880 \cdot 8} \cdot 10^4 &< m^4 \\ 6,3067 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 7-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

(b) $\int_1^2 \ln(x^2) dx$

Trapéz képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(2-1)^3}{12 \cdot m^2} \cdot 2 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{1}{3} \cdot 10^4 &< m^2 \\ 57,735 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 58-nak választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

Simpson képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(2-1)^5}{2880 \cdot m^4} \cdot 12 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{1}{120} \cdot 10^4 &< m^4 \\ 3,0214 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 4-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

(c) $\int_0^1 e^{x^2-1} dx$

Trapéz képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(1-0)^3}{12 \cdot m^2} \cdot 6 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ 10^4 &< m^2 \\ 100 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 101-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

Simpson képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(1-0)^5}{2880 \cdot m^4} \cdot 76 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{19}{360} \cdot 10^4 &< m^4 \\ 4,7931 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 5-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

(d) $\int_1^2 x^2 \ln x dx$

Trapéz képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(2-1)^3}{12 \cdot m^2} \cdot (2 \cdot \ln 2 + 3) &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{2 \cdot \ln 2 + 3}{6} \cdot 10^4 &< m^2 \\ 85,5019 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 86-nak választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

Simpson képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(2-1)^5}{2880 \cdot m^4} \cdot 2 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{1}{720} \cdot 10^4 &< m^4 \\ 1,9305 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 2-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

(e) $\int_0^{\frac{\pi}{4}} \ln(\cos x) dx$

Trapéz képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{\left(\frac{\pi}{4}\right)^3}{12 \cdot m^2} \cdot 2 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{\left(\frac{\pi}{4}\right)^3}{3} \cdot 10^4 &< m^2 \\ 40,1859 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 41-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

Simpson képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{\left(\frac{\pi}{4}\right)^5}{2880 \cdot m^4} \cdot 16 &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{\left(\frac{\pi}{4}\right)^5}{90} \cdot 10^4 &< m^4 \\ 2,4005 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 3-nak választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

(f) $\int_{-1}^0 e^{x^2} dx$

Trapéz képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(0+1)^3}{12 \cdot m^2} \cdot (6 \cdot e) &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ e \cdot 10^4 &< m^2 \\ 164,8721 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 165-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

Simpson képlet esetén:

$$\begin{aligned}\frac{(0+1)^5}{2880 \cdot m^4} \cdot (76 \cdot e) &< 0,5 \cdot 10^{-4} \\ \frac{19}{360} \cdot e \cdot 10^4 &< m^4 \\ 6,1544 &< m.\end{aligned}$$

Ha m -et legalább 7-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-4}$.

3. $\ln 2 = \int_1^2 \frac{1}{x} dx$,
így az $\int_1^2 \frac{1}{x} dx$ integrál közelítését kell elvégeznünk.

Mivel $f''(x) = \frac{2}{x^3}$ és $M_2 = 2$, ezért ha az m értékét úgy választjuk, hogy

$$\frac{(2-1)^3}{12 \cdot m^2} \cdot 2 < 0,5 \cdot 10^{-3}$$

teljesüljön, akkor a hiba kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-3}$.

Az előbbi egyenlőtlenséget átrendezve

$$\frac{1}{3} \cdot 10^3 < m^2, \text{ amiből} \\ 18,2574 < m.$$

Ha m -et legalább 19-nek választjuk, akkor a hiba biztosan kisebb lesz, mint $0,5 \cdot 10^{-3}$.
Ekkor $I_{19 \times 2} = 0,693320$.

4. A közelítést $a_1 \cdot f(x_1) + a_2 \cdot f(x_2) + a_3 \cdot f(x_3)$ alakú kvadratúrával keressük.

A kvadratúra alappontjai:

$$x_1 = 0, \quad x_2 = 0.5, \quad x_3 = 1.$$

Ha az integrálközelítő formula együtthatóit úgy határozzuk meg, hogy az pontos legyen az $f(x) \equiv 1, f(x) = x, f(x) = x^2$ függvények esetén, akkor a formula pontos lesz minden legfeljebb másodfokú polinom esetén.

•Legyen $f(x) \equiv 1$

$$\text{Egyrészt } \int_0^1 1 \cdot \sqrt{x} dx = \int_0^1 \sqrt{x} dx = \frac{2}{3},$$

$$\text{másrészt } a_1 \cdot f(x_1) + a_2 \cdot f(x_2) + a_3 \cdot f(x_3) = a_1 + a_2 + a_3.$$

Így az $a_1 + a_2 + a_3 = \frac{2}{3}$ egyenletnek kell teljesülnie.

•Legyen $f(x) = x$

$$\text{Egyrészt } \int_0^1 x \cdot \sqrt{x} dx = \frac{2}{5},$$

$$\text{illetve } a_1 \cdot f(x_1) + a_2 \cdot f(x_2) + a_3 \cdot f(x_3) = 0 \cdot a_1 + \frac{1}{2} \cdot a_2 + 1 \cdot a_3.$$

Így az $\frac{1}{2} \cdot a_2 + a_3 = \frac{2}{5}$ egyenletnek kell teljesülnie.

•Legyen $f(x) = x^2$

$$\text{Egyrészt } \int_0^1 x^2 \cdot \sqrt{x} dx = \frac{2}{7},$$

$$\text{illetve } a_1 \cdot f(x_1) + a_2 \cdot f(x_2) + a_3 \cdot f(x_3) = 0 \cdot a_1 + \frac{1}{4} \cdot a_2 + 1 \cdot a_3.$$

Így az $\frac{1}{4} \cdot a_2 + a_3 = \frac{2}{7}$ egyenletnek kell teljesülnie.

Az

$$\begin{aligned} a_1 + a_2 + a_3 &= \frac{2}{3} \\ \frac{1}{2} \cdot a_2 + a_3 &= \frac{2}{5} \\ \frac{1}{4} \cdot a_2 + a_3 &= \frac{2}{7} \end{aligned}$$

egyenletrendszer megoldása $a_1 = \frac{4}{105}, a_2 = \frac{16}{35}, a_3 = \frac{6}{35}$.

5. $\int_{-1}^1 f(x)dx$

A kvadratúra alappontjai:

$$x_1 = -\sqrt{\frac{3}{5}} \quad , \quad x_2 = 0 \quad , \quad x_3 = \sqrt{\frac{3}{5}}.$$

Hasonlóan eljárva mint az előző feladatnál:

• legyen $f(x) \equiv 1$

$$\int_{-1}^1 1dx = 2,$$

az $a_0 + a_1 + a_2 = 2$ egyenletnek kell teljesülnie.

• legyen $f(x) = x$

$$\int_{-1}^1 xdx = 0,$$

az $-\sqrt{\frac{3}{5}} \cdot a_0 + \sqrt{\frac{3}{5}} \cdot a_2 = 0$, azaz $-a_0 + a_2 = 0$ egyenletnek kell teljesülnie.

• legyen $f(x) = x^2$

$$\int_{-1}^1 x^2 dx = \frac{2}{3},$$

az $\frac{3}{5} \cdot a_0 + \frac{3}{5} \cdot a_2 = \frac{2}{3}$ egyenletnek kell teljesülnie.

Az

$$a_0 + a_1 + a_2 = 2$$

$$-a_0 + a_2 = 0$$

$$\frac{3}{5} \cdot a_0 + \frac{3}{5} \cdot a_2 = \frac{2}{3}$$

egyenletrendszer megoldva kapjuk, hogy a kvadratúra súlyai

$$a_0 = \frac{5}{9} \quad , \quad a_1 = \frac{8}{9} \quad , \quad a_2 = \frac{5}{9}.$$

Vizsgáljuk meg, hogy a kvadratúra pontos-e a legfeljebb harmadfokú polinomok esetén!

Ha $f(x) = x^3$, akkor

$$\int_{-1}^1 f(x)dx = 0, \text{ továbbá}$$

$$\begin{aligned} a_0 \cdot f\left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right) + a_1 \cdot f(0) + a_2 \cdot f\left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right) &= \\ &= \frac{5}{9} \cdot \left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^3 + \frac{8}{9} \cdot 0^3 + \frac{5}{9} \cdot \left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^3 = 0, \end{aligned}$$

tehát a legfeljebb harmadfokú polinom esetén is pontos a képlet.

Vizsgáljuk meg, hogy a kvadratúra pontos-e a legfeljebb negyedfokú polinomok esetén!

Ha $f(x) = x^4$, akkor

$$\int_{-1}^1 f(x)dx = \frac{2}{5}, \text{ továbbá}$$

$$\begin{aligned}
& a_0 \cdot f\left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right) + a_1 \cdot f(0) + a_2 \cdot f\left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right) = \\
& = \frac{5}{9} \cdot \left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^4 + \frac{8}{9} \cdot 0^4 + \frac{5}{9} \cdot \left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^4 = \frac{2}{5},
\end{aligned}$$

tehát a legfeljebb negyedfokú polinom esetén is pontos a képlet.

Vizsgáljuk meg, hogy a kvadratura pontos-e a legfeljebb ötödfokú polinomok esetén!

Ha $f(x) = x^5$, akkor

$\int_{-1}^1 f(x)dx = 0$, továbbá

$$\begin{aligned}
& a_0 \cdot f\left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right) + a_1 \cdot f(0) + a_2 \cdot f\left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right) = \\
& = \frac{5}{9} \cdot \left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^5 + \frac{8}{9} \cdot 0^5 + \frac{5}{9} \cdot \left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^5 = 0,
\end{aligned}$$

tehát a legfeljebb ötödfokú polinom esetén is pontos a képlet.

Vizsgáljuk meg, hogy a kvadratura pontos-e a legfeljebb hatodfokú polinomok esetén!

Ha $f(x) = x^6$, akkor

$\int_{-1}^1 f(x)dx = \frac{2}{7}$, továbbá

$$\begin{aligned}
& a_0 \cdot f\left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right) + a_1 \cdot f(0) + a_2 \cdot f\left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right) = \\
& = \frac{5}{9} \cdot \left(-\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^6 + \frac{8}{9} \cdot 0^6 + \frac{5}{9} \cdot \left(\sqrt{\frac{3}{5}}\right)^6 = \frac{6}{25},
\end{aligned}$$

tehát a legfeljebb hatodfokú polinom esetén már nem pontos a képlet.

4 BEFEJEZÉS

A feladatgyűjteményben szereplő témakörök az alábbi felosztásban kerültek kidolgozásra:

Potyók Nikolett: Lebegőpontos számok; Lagrange interpoláció; Hermite interpoláció, spline-interpoláció; Közelítő integrálás.

Jobbágy Dávid: Lineáris egyenletrendszerek megoldása, mátrixok felbontása; Legkisebb négyzetek módszere; Nemlineáris egyenletek, egyenletrendszerek.

Lehóczky Bence: Normák, kondíciós számok; Sajátérték feladatok; Nemlineáris egyenletek, egyenletrendszerek.

A feladatgyűjteményben találhatóak mind táblás mind géptermi feladatok. A számítógéppel megoldott feladatokhoz a MATLAB programrendszert használtuk. Ez a rendszer nagy segítséget jelentett a megoldásaink egyszerű és gyors ellenőrzésében.

Kívánunk mindenkinek jó gyakorlást, és eredményes felkészülést.

5 KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnénk megragadni az alkalmat arra, hogy köszönetünket és tiszteletünket fejezzük ki Dr. Baran Ágnes témavezetőnek, és Kézi Csaba Gábor konzulensnek, akik a szakdolgozatunk elkészítéséhez nagyban hozzájárultak.

Valamint szeretnénk kifejezni köszönetünket családtagjainknak, akik szeretetükkel és segítségükkel mindvégig támaszt nyújtottak egyetemi tanulmányaink során és szakdolgozatunk elkészítésének teljes ideje alatt.

6 IRODALOMJEGYZÉK

- Galántai Aurél, Jenei András, Numerikus módszerek, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2006
- Golub, van Loan: Matrix computations, The Johns Hopkins University press, 1996
- Lénárd Margit, Sztrik János, Numerikus analízis feladatgyűjtemény, KLTE, 1992
- Nicholas J. Higham, Accuracy and Stability of Numerical Algorithms, Siam, 2002
- Stoyan Gisbert, Matlab, Typotex, 2008
- Stoyan Gisbert, Numerikus matematika mérnököknek és programozóknak, Typotex, 2007
- Stoyan Gisbert, Takó Galina, Numerikus módszerek 1., Typotex, 2002